ספרים נוספים · קונטרסים

קונטרס - המקדש שמו ברבים

קונטרס - המקדש שמו ברבים

מקור הטקסט: אור ברסלב

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/קונטרס-המקדש-שמו-ברבים/
הקובץ נוצר ב־22 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

תוכן העניינים

הקדמה 4
א. כשלמדים ממנו לזלזל 9
ב. זהירות לפני רבים 10
ד. תלמיד חכם ומלמד 14
ד. חיזוק התורה ולומדיה 21
ה. עסק התורה 22
ו. עסק בגמילות חסדים 22
ז. תפילה 23
ח. לפנים משורת הדין 24
פרק רביעי - קידוש שם שמים בפרהסיא ובצנעא 27
ב. להיות ראשון במצוה 28
פרק חמישי - כי מכבדי אכבד 31

הוכן מתוכנת תורת אמת, מותר להפיץ בכפוף לתנאי רשיון CC BY-NC-SA 2.5 - אסור בשימוש מסחרי

על מצות קידוש השם - עם הנהגות והערות מעשיות
הרב אפרים עובד שליט"א
הרב זוננפלד 15, בני ברק, 03-6777145
בהסכמת הרה"ג הרב שמעון בעדני שליט"א והרה"ג הרב יצחק זילברשטיין שליט"א

הקדמה

בפרשת אמור [ויקרא כ"ב ל"ב] כתוב: "ולא תחללו את שם קדשי ונקדשתי בתוך בני ישראל אני ה' מקדשכם".
נאמר כאן שני צוויים: **א**. איסור חילול השם, מחמת שהשם יתברך קדוש "שם קדשי" אסור לחללו. **ב**. מצוה לקדש את שמו, שזו תכלית הבריאה כדלהלן.
וכתב במסלת ישרים פרק י"א ענפי חילול השם הם רבים וגדולים, כי הרבה צריך האדם להיות חס על כבוד קונו, וכל מה שיעשה צריך שיסתכל ויתבונן מאד, שלא יצא משם מה שיוכל להיות חילול לכבוד שמים, חס וחלילה. וכתוב במסכת קדושין דף מ': אחד שוגג ואחד מזיד בחילול השם.
ובפרט מי שנחשב לתלמיד חכם או צדיק וחסיד בעיני העולם, אף שאין תוכו כברו, צריך להזהר יותר, שבכל מעשה שאינו לפי דרגתו בעיני בני אדם, הרי זה מחלל את השם.
וכתב ב"פלא יועץ" ערך חילול השם: חילול השם ידוע שהוא חמור מכל עברות שבתורה, עד שאמרו רבותינו ז"ל ביומא דף פ"ו שאינו מתכפר אלא עם תשובה ויסורין ויום הכפורים ויום המות, אי לזאת יחרד האיש וילפת ויזהר וישמר מכל שהוא חילול השם, והדבר הקשה שחילול השם הוא הכל לפי מה שהוא אדם, ולפי מה שמחזיקין אותו העולם, אם גורם שידברו עליו תועה, הוי חילול השם, ועל זה ידוו כל הדווים, כי מי הוא זה נקי, אוי לנו מיום הדין.
ומצוות "ונקדשתי בתוך בני ישראל" הוא מסירות נפש על המצוות, עיין במסכת סנהדרין דף עא. וכתוב בספרי: הובא ברש"י בחמש שלכן הפסוק: "המוציא אתכם מארץ מצרים להיות לכם לאלהים אני ה'", נסמך לפסוק "ולא תחללו את שם קדשי ונקדשתי" וכו', שעל מנת כן הוצאתי אתכם מארץ מצרים שתקדשו את שמי ברבים.
וכתב החנוך במצוה רצ"ו: הטעם במצות "ונקדשתי", כי האדם לא נברא רק לעבד בוראו, ומי שאינו מוסר גופו על עבודת אדוניו איננו עבד טוב, והרי בני אדם ימסרו נפשותם על אדוניהם, קל וחמר על מצות מלך מלכי המלכים.

וכן כתב רבנו יונה בשערי תשובה: שכל היצורים נבראו לכבוד השם יתברך, שנאמר [ישעיה מ"ג ז'] "כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו", ומעקר יצירתו נדרש ממנו לכבד את ה' ולקדשו.

ועל כן שמתי פני כחלמיש לבאר גדרי חילול השם וחמרת העוון, שאף אחד אינו נקי מעוון זה, כמו שכתב ב"פלא יועץ", ובפרט בדור שלנו. וכן לבאר מה התקון לחילול השם, ואיך אדם יקדש שם שמים שזו תכלית יצירתו, ועוד שבזה מתקן את עוון חילול השם. ובפרט שהגלות היא מפני חילול השם, והגאולה תהא על ידי קידוש השם.

ועוד שאין יודעים העולם מהו חילול השם, וסוברים שזה נאמר רק בעברות של עבודה זרה ושפיכות דמים, או שזה נאמר רק בפרהסיא ולא בצינעא, והם טועים, שעוון חילול השם שייך בכל העברות וגם בצינעא, כמו שיבאר.

וכן חילול השם שייך בכל מצוה, וכמו שכתב בספר יראים לרבנו אליעזר ממיץ במשנה ו': "את ה' אלהיך תירא" ותן כבוד לשמו ושמר מחללו, דכתיב בפרשת אמור: "ולא תחללו את שם קדשי", ומקרא זה נוקב ויורד עד התהום, ועל לאו זה ידוו כל הדווים, כי חילול השם ישנו בכמה דברים ואין להם שעור, שכל המבזה אפלו מצוה אחת ומקל בכבוד שמים, נקרא מחלל השם.

ולכן באתי לבאר את המקרים שמצוי להכשל בעוון החמור הזה של חילול השם, וכן לבאר איך מקדשים את השם, כדי לתקן עוון חילול השם, ובפרט שזו תכלית יצירתו.

ואם לא ידע את חמרת העוון של חילול השם ואת ענשו הגדול, הוא לא יחזר עליו בתשובה, ולא יחוש לתקן חטא זה.

וכמו שכתב רבנו יונה בשערי תשובה שער שלישי סימן א': שהוזהר בעל התשובה לחפש דרכיו, וכמה לו עוונות וחטאות, וגדל כל חטא מחטאיו, כמו שנאמר [איכה ג' מ'] "נחפשה דרכינו ונחקרה", להודע אליו כל חטאתו אשר חטא, כמה הגדיל לאשמה בה, כי יש אשמה עד לשמים גדולה, ויש רעה כנגד כמה חטאים גדולים שקולה, והתשובה הגדולה כפי היות גדולים חקרי לב באלה, כי לדעתו רב העוון וגדלו, נפשו ידעה לו, או אם יכנע לבבם הערל, ואז ירצו את עוונם.

וכן גבי הבושה והכניעה להשם יתברך, אינו מועיל אלא אחר ידיעתו כבד פשעו, ואם ידמה בנפשו כי החטא נקל, יגדל הקצף עליו, אבל כשהוא מכיר שעוון חילול השם גדול מאד, וענשו מרבה מכל העברות, כמו שכתוב [שמואל א', כ"ו כ"א] "הנה הסכלתי ואשגה הרבה מאד", הוא יתביש בחטאיו ויכנע להשם יתברך, ויזהר ויתביש מלחטא עוד, ויקבל על להבא מלחטא עוד, ויתקן במהרה את חטאיו, עיין שם בסימן ב'.

ועוד כתב שם, ועוד לתועלת נשגבה גדולה ובצורה, כי ראה ראיתי רב העם חושבים על כמה פשעים כבדים כי הם קלים, ועל חיבי מיתות וכרתות כי הזהירות בהם יתרון הכשר או מדת חסידות, ונכשלים מבלי משים ואין תוכחת, על כן הצרכנו להזהירם ולגלות אזנם על חומר עברות רבות. וכי יש במצוות הקלות דרכים וצדדים רבים לכליון חרוץ ואבדון הנפש, ורבים מן הרשעים יעזבו דרכם כי ידעו האבדון וההפסד אשר בה, בהגלות להם גדל החטא ואת אשר נגזר עליו, ונכשלים יאזרו חיל לכבש תאותם, כי איככה יוכלו וראו באבדן נפשם?

וזה מתאים מאד לעוון חילול השם החמור מאד, וכמו שאפרט בסיעתא דשמיא, שרבים אינם יודעים את גדל החטא, ובקלות אפשר להכשל בו בלי משים לב, ועוד שתוצאותיו חמורות מאד, שהוא גורר אחריו רבים לעשות כמעשיו הרעים, מלבד הענשים החמורים על עוון חילול השם, וכמו שאפרש. והשם יצילנו מעוון חילול השם, ויזכה אותנו לקדש שמו יתברך.

פרק ראשון - חומרת העבירה של חילול השם.

א. חילול השם חמור מכל העבירות.

במסכת יומא דף פו. עבר על כרתות ומיתות בית דין ועשה תשובה, תשובה ויום הכפורים תולין ויסורין ממרקין, אבל מי שיש חילול השם בידו, אין כח לא בתשובה לתלות ולא ביום הכפורים לכפר, ולא ביסורין למרק, אלא כולן תולין ומיתה ממרקת, שנאמר [ישעיה כ"ב י"ד] "ונגלה באזני ה' צבאות אם יכפר העוון הזה לכם עד תמותון". הובא ברמב"ם בפרק א' מהלכות תשובה הלכה ד', ופרש רש"י "באזני ה' צבאות" אמר הנביא: באזני, אמר הקדוש ברוך הוא: אם יכפר העוון עד תמותון, למדנו שיש עבירה שאין לה כפרה, אלא במיתה. הרי שעוון חילול השם חמור מכל העברות, אף מעברות שיש בהם כרתות ומיתות בית דין, ואף מעבודה זרה ושפיכות דמים וגלוי עריות, עיין בפירוש רבנו יונה במסכת אבות פרק רביעי משנה ד'.

וכן כתוב [במדבר ט"ו ל' ל"א] "והנפש אשר תעשה ביד רמה וגו' את ה' הוא מגדף ונכרתה הנפש ההוא מקרב עמה, כי דבר ה' בזה ואת מצותו הפר הכרת תכרת הנפש ההוא עונה בה". מבואר שבעוון חילול השם גם המות אינו מכפר עליו, ואין לו חלק לעולם הבא. על כן הזכיר בענין הזה "עונה בה", מה שלא הזכיר בשאר כרתות, כמו שכתב רבנו יונה בשערי תשובה שער שלישי סימן קמ"ג.

ובאר שם רבנו יונה הטעם, כיון שכל היצורים נבראו לכבוד השם יתברך, שנאמר [ישעיה מ"ג ז']. "כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו", אכן נודע מן השכל, כי

המחלל את ה' ובוזה דברו אבדה תקותו, כי לא רב לו אשר לא יקים, מה שנדרש ממנו מעקר יצירתו לכבד את ה' ולקדשו, אבל שלח ידיו לעשות התמורה וההפך ולחלל את שם קדשו.

ועיין שם שבכלל הנפש "והנפש אשר תעשה ביד רמה", זה העושה עברות ידועות לבני אדם בפרהסיא, וכן הפורק על מלכות שמים ואפלו בסתר, כי גם הוא עושה ביד רמה, וענין הפורק על, כגון: הכופר לאכל נבלות, או לאכל חלב ודם, או לחלל יום טוב, ואף על פי שאינו עובר על שאר המצוות, אחרי אשר הסיר מעליו על אזהרה אחת, כבר מרד בשם יתעלה, והוא נקרא מומר לדבר אחד.

ומה שכתוב: "כי דבר ה' בזה ואת מצותו הפר", מובאר במסכת סנהדרין דף צט:, זה האומר אין תורה מן השמים, והמגלה פנים בתורה, והמבזה תלמידי חכמים, והמבזה את המועדות אפלו עושה מלאכה בחל המועד, וכמו שכתוב בשערי תשובה שם סימן קמ"ו. ואף על גב שכתוב במסכת יומא דף פו. שמיתה מכפרת על עוון חילול השם, אם כן למה כתב רבנו יונה, שאפלו המיתה אינה מכפרת ואין לו חלק לעולם הבא, וכמו שכתוב: "הכרת תכרת הנפש ההוא עונה בה", יש לומר ששם מדבר שמחלל את השם במרד ובזדון, וכמו שכתוב: "כי דבר ה' בזה", והוא עושה ביד רמה, כמו שכתוב שם: "והנפש אשר תעשה ביד רמה", ולכן גם המיתה אינה מכפרת עליו, אבל אם מחלל את השם בשוגג, על זה המיתה מכפרת. ואף על גב שחלל את השם רק בשוגג, הרי מבואר במסכת אבות פרק ד' משנה ד': אחד שוגג ואחד מזיד בחילול השם, וכתוב במסכת קדושין דף מ.: אין מקיפין בחילול השם אחד שוגג ואחד מזיד, ועיין שם שנפרעין ממנו מיד, וכן אם היתה כף המאזנים שקולה ויש באחד העוונות חילול השם, אף בשוגג, מכריע את הכף לחובה, ועל חילול השם בשוגג נאמר ביומא: שאין תשובה ויום הכפורים ויסורין מכפרין; אלא רק המיתה מכפרת. אבל על זה יש לו עולם הבא, כיון שחלל את השם בשוגג.

ואף שהוא שוגג, כתב רבנו יונה במסכת אבות שם: מפני שאף השגגה נחשבת לו עוון בזמן שאינו אנוס, שהיה לו ליזהר שלא יבוא על ידו ולא נזהר.

ועוד יש לומר שאף שמחלל את השם במזיד, אם זה רק לתאבון, כגון: שתקפו יצרו וחוטא לתאבון, בזה המיתה מכפרת, אבל אם מחלל את השם ביד רמה, שמבזה את השם וחוטא להכעיס שאין פחד אלהים נגד עיניו כמינין והאפיקורוסין, בזה גם המיתה אינה מכפרת עליו ואין לו חלק לעולם הבא, ועין בפורוש תפארת ישראל על המשנה שם אות כ"ה.

ב. על חילול השם נענש מיד.

במסכת קדושין דף מ. תנן התם [אבות פרק ד'] אין מקיפין בחילול השם, אחד שוגג ואחד מזיד, מאי אין מקיפין, אמר מר זוטרא, שאין עושים כחנוני, מר בריה דרבנא אמר: לומר שאם היתה שקולה מכרעת.

ופרש רש"י אין עושין לו כחנוני המקיף לאדם פעמים רבות וגובה כל הקפותיו יחד, אין עושין כך מלמעלה למחללי השם, אלא נפרעין מיד. ובאר המהרש"א שהטעם, כדי שיהא גלוי לכל שענש שיבוא על אותו מחלל השם הוא בשביל עוון זה, והינו כי נפרעין ממנו מיד אחר שחלל השם, ולכן יתלו הענש בו, אבל אם יקיפו לו ויענישו אותו אחר זמן, לא יתלו אותו בענש חילול השם. וטעם הענין כי הוא מדה כנגד מדה, כי הוא חלל שם שמים בפרהסיא, יבוא לו הענש גם בגלוי ובפרהסיא, עיין שם.

ובערוך פרש בענין אחר, שאין ממתין לו עד שיעשה זכות כנגד אותה העבירה, כדי לדחותה, כמו הנוטל מן החנוני היום ומחר פורע, אלא מענישין אותו מיד, הובא בפירוש המהרש"א.

וכתב רבנו יעקב עמדין בהגהות מהריעב"ץ על הגמרא שם: שזה בצדיק כשר, שאין עושין לו כחנוני, כענין "כי נאץ נאצת את אויבי ה'" [בשמואל ב', י"ב י"ד גבי דוד המלך], שהרי דוד נענש מיד, אבל רשע גמור אנו רואים בכל יום יש רשע עושה הרבה חילול השם ומאריך ברעתו, ורשע שהשעה משחקת לו שאני נמי.

ולכן אם אחד חטא בחילול השם, חוץ ממה שצריך מיד לחזר בתשובה, יעשה מיד קידוש שם שמים בפרהסיא, כדי לתקן את עוון חילול השם, וכדלהלן פרק שלישי אות א', ואז אפשר שלא יענש, שהרי עשה תשובת המשקל, ויקבל על עצמו שלא יחלל את השם עוד, אלא רק יקדשו.

ג. חילול השם מכריע את הכף.

ומה שכתוב בגמרא שם לומר: שאם היתה שקולה מכרעת, פרש רש"י שאם היתה כף המאזנים שקולה, ויש באחד העוונות חילול השם, מכריע את הכף לחובה, והאי מקיפין לשון עיוני, שמקריב זה אצל זה ומעין אם דומות.

והטעם, כיון שעוון חלול השם חמור מכל העבירות, כדלעיל באות א' שהיא חמורה אף מעבודה זרה וגלוי עריות ושפיכות דמים, לכן הוא מכריע את הכף, שהיא נחשבת ככמה עברות מחמת חמרתו.

וזו כוונת כונת הרמב"ם בפרק ג' מהלכות תשובה הלכה א' - ב': כל אחד ואחד מבני האדם יש לו זכיות ועוונות, מי שזכיותיו יתרות על עוונותיו צדיק, ומי שעוונותיו יתרות

על זכיותיו רשע. מחצה על מחצה בינוני. אדם שעוונותיו מרבין על זכיותיו מיד הוא מת ברשעו, שנאמר: ''על רב עוונך'', ושקול זה אינו לפי מנין הזכיות והעוונות, אלא לפי גדלם. יש זכות שהיא כנגד כמה עוונות, שנאמר: ''יען נמצא בו דבר טוב'', ויש עוון שהוא כנגד כמה זכיות, שנאמר: ''וחוטא אחד יאבד טובה הרבה'', ואין שוקלין אלא בדעתו של אל דעות, והוא היודע היאך עורכין הזכיות כנגד העוונות.

וכוונתו לגמרא כאן, שיש עוון כגון: חילול השם ששקול כנגד כמה זכיות, והוא מכריע את הכף.

ולפי זה יש לומר שאם היתה כף המאזנים שקולה, ויש באחת הזכיות קידוש השם, הוא מכריע את הכף לזכות, שהרי קידוש השם הוא כנגד חילול השם ומתקן אותו, כדלהלן פרק ג' אות א'. ואם כן הוא חשוב כנגד כמה זכיות, ועוד שזו תכלית האדם לקדש שמו יתברך, כדלהלן פרק ה' אות א'. ולכן הוא יכול להכריע את הכף.

וראיה לדבר ממה שכתב הרמב''ם יש זכות שהיא כנגד כמה עוונות, שנאמר: ''יען נמצא בו דבר טוב'', וכוונתו לאביה בן ירבעם, כמו שכתוב במלכים א', י''ד י''ג, ובמסכת מועד קטן דף כח: מבואר מאי דבר טוב, רבי זירא ורבי חנינא בר פפא: חד אמר שבטל משמרתו [שהושיב ירבעם שלא לעלות לרגל] ועלה לרגל, וחד אמר שבטל פרדסאות שהושיב ירבעם אביו על הדרכים שלא יעלו לרגל. הרי בזה קדש שם שמים שעשה זאת בפרהסיא, אף כנגד אביו, וזכה את עם ישראל לעלות לרגל, ולכן נצל.

ואם כן כל מצוה שיש בה קידוש שם שמים היא מכרעת לטובה, שהיא שקולה כנגד כמה מצוות.

פרק שני - גדר חילול השם.

א. כשלמדים ממנו לזלזל

במסכת יומא דף פו. היכי דמי חלול השם, אמר רב: כגון אנא אי שקילנא בישרא מטבחא ולא יהיבנא דמי לאלתר, ופרש רש''י כשאני מאחר לפרע הוא אומר שאני גזלן, ולמד ממני להיות מזלזל בגזל. וכתב המהרש''א, אף שדעתו לשלם, אלא לגבי דעת הטבח שיחשד אותי שאינני משלם לו הוה חילול השם, וכדמסיק באתרא דלא תבע ליה. וכן שם רבי יוחנן אמר, כגון: אנא דמסגינא ארבע אמות בלא תורה ובלא תפלין. ופרש רש''י ואין הכל יודעין שנחלשתי בגרסתי, ולמדין הימני להבטל מתלמוד תורה.

מבואר שכל דבר שעושה ויש לחוש שילמדו ממנו לזלזל, אף שאינו מתכון לזה והוא אנוס כרבי יוחנן שנחלש בגרסתו, בכל זאת אם אחרים למדים ממנו לזלזל הוא גורם לחילול השם. ועל זה נאמר [במדבר ל''ב כ''ב] ''והייתם נקיים מה' ומישראל'', שצריך

להיות נקי גם מישראל, שלא יחשב עליו דבר שאינו טוב ויבוא לזלזל גם הוא, ואם כן הוא גורם לחילול השם. ולכן בכל פעלה ופעלה שעושה צריך לחשב שמא זה יגרם רפיון לאחרים, וכן הדין בדבור, שיזהר שלא יהא נחשד בדבור שמשקר וכדומה, אף שמתר לו לשנות מפני השלום וכדומה.

וככל שנחשב יותר בעיני אחרים ועושה לפניהם מעשה שיש לשפטו לחובה, שייך בזה חילול השם יותר גדול, ואף שאינו חשוב באמת, אלא הוא נחשב לחשוב בעיני אחרים, כגון: אדם מכבד בעל משרה חשובה, וכל שכן חבר כנסת או חבר מועצה וכדומה, או עשיר דתי, צריך להזהר מאד, כיון שלומדים ממנו לזלזל.

וכן דתי בעיני חילוני שייך חילול השם, שהחילוני יאמר זו תורה? וכמו שכתוב ביומא שם: מה הבריות אומרות עליו: אוי לו לפלוני שלמד תורה, אוי לו לאביו שלמדו תורה, אוי לו לרבו שלמדו תורה, פלוני שלמד תורה ראו כמה מקלקלין מעשיו וכמה מכערין דרכיו.

הרי שכל בן תורה צריך להזהר במעשיו, ואם אין משאו ומתנו באמונה, ואין דבורו בנחת עם הבריות, ואינו מקבלן בסבר פנים יפות, אלא בעל קטטה וכעס, גורם חילול השם ובזיון התורה וכבודה, וכמו שכתוב שם, וברמב"ם בפרק ה' מהלכות יסודי התורה הלכה י"א.

ואף שבעיניו אינו נחשב לכלום, כגון שהוא רק מתחיל ללמד או חזר בתשובה, לא יאמר מי ילמד ממני ומה אני חשוב, זו ענוה פסולה. הרחוקים לומדים מכל אחד שנחשב בעיניהם דתי, וכל התנהגות שאינה נאותה בעיני אחרים גורם חילול השם, ויכול להשניא את הדת בעיני אחרים, חס ושלום.

ולכן צריך להזהר מאד בעבודה שיהא משאו ומתנו באמונה, ושלא ליקח דברים שאינם שלו, כיון שנראה זלזול בממון הזולת, ויכול לגרם פתחון פה וחילול השם. וכן לא יבטל מזמן העבודה על ידי דבורים וטלפונים ועסקים שונים, שהרי גורם לאחרים לזלזל יותר, שיאמרו: אם פלוני עושה זאת סימן שזה מתר. וכן בכל פרט ופרט צריך שימת לב, יש עליו אחריות ואסור לו לגרם לאחרים שילמדו ממנו לזלזל.

ב. זהירות לפני רבים

וכל שכן בהתנהגותו לפני רבים צריך להזהר מאד שלא יגרם לחילול השם, כגון: שצועק על אשתו או הוריו ושומעים אותו השכנים, שגורם לחילול השם ברבים, שאומרים: ראו כמה מכערין מעשיו, ואיך בן תורה מתנהג לאשתו, או שאינו מסייע בגופו ובממונו למי

שצריך, או שאינו נותן מקום לישב לאשה הרה או לזקן באוטובוס, וכיוצא בזה דבר שמקבל אצל הבריות.

וכן כשהוא במקום צבורי ועומד בתור והוא נדחף בתור, ורב עם אחרים, וניכרת חוצפתו לעיני כל, זה גורם חילול השם. וכעין זה היה בבני עלי שכתוב בהם [שמואל א', ב' י"ב י"ז]. "ובני עלי בני בליעל לא ידעו את ה' וגו', גם בטרם יקטרון את החלב ובא נער הכהן ואמר לאיש הזבח תנה בשר לצלות לכהן, ולא יקח ממך בשר מבשל כי אם חי וגו', ואמר לו [לא] כי עתה תתן ואם לא לקחתי בחזקה, ותהי חטאת הנערים גדולה מאד את פני ה' כי נאצו האנשים את מנחת ה'", וזה בזיון קדשים שנהגו כמו שכתוב במסכת יומא דף ט': שגרמו לחרבן שילה, וזה חילול השם, כמו שכתוב ביומא דף פ"ו. ואף שכתוב במסכת שבת דף נ"ה: כל האומר בני עלי חטאו אינו אלא טועה, דוקא במה שכתוב: "אשר ישכבון" לא חטאו, כמו שכתוב בגמרא שם, אבל היו מבזים קדשים, כמו שכתב שם התוספות.

הרי שאם לוקח בחזקה את מה שלא מגיע לו זה חילול השם, ואף שמגיע לו אבל לא כעת, אלא אחר כך, כדין הבשר שמגיע להם רק אחר שמקטירין את החלב, בכל זאת נחשב לחילול השם אם לוקח זאת לפני שמגיע הזמן.

ואף בבית הכנסת אם לוקח את מה שלא מגיע לו כעת, כגון: פתיחת ההיכל או הקמת ספר תורה או עליה לתורה, או אמירת קדיש או להיות שליח צבור, ואין הצבור או הגבאי מסכים לזה, זה גורם חילול השם אף שעושה מצוה, שהרי לוקח בחזקה והרבים מתרעמים עליו.

ויש שמזרזים את השליח צבור, שלפני שגומרים כולם הם אומרים בקול קטעי תפילה או קטעי קדושה וכדומה, כדי לזרז את כולם, ומראים שהתפילה טורח עליהם, ויש בזה חילול השם ובפרט שהוא אדם חשוב.

ובמסכת יומא דף פו. היכי דמי חילול השם: יצחק דבי רבי ינאי אמר: כל שחבריו מתבישין מחמת שמועתו, ופרש רש"י מחמת שם רע היוצא עליו, הרי שלא מדבר כאן דוקא על תלמיד חכם, אלא בכל אדם שחבריו מתביישין בזה. וכן שם אמר רב נחמן בר יצחק, כגון: דקא אמרי שרא ליה מריה לפלניא, ופרש רש"י: ימחל יוצרו על מעשיו, הרי שכל מעשה שגורם לו חרפה ובושה שאינו מקבל על אחרים, זה חילול השם.

וכן אם אין משאו ומתנו באמונה, אלא הוא מרמה או מבטיח ואינו מקיים, או שאין דבורו בנחת עם הבריות, זה חילול השם, כמו שכתוב שם: שצריך לדבר עם הבריות בנחת ולא לצעק ולהרים קולו, וכל שכן כשצועק על אשתו או קרובו או שכן, או שליח צבור או

גבאי צדקה או גבאי בית הכנסת לפני אחרים, שגורם לחילול השם. עיין ברמב"ם בפרק ה' מהלכות יסודי התורה הלכה י"א, שאם הוא בעל קטטה וכעס חשיב חילול השם.
וכן אם הוא בונה שלא ברצון השכנים, ואפלו סוכת קבע על עמודים, או שאינו משלם לועד בית וכדומה, שהשכנים מקפידים עליו ומדברים עליו, והוא גורם לחילול השם, שאומרים עליו ראו איך בן תורה מתנהג.
ופרש שם הרש"ש: לפי שהבריות אומרות שתורתו הביאתו למדות המגנות האלו, ואומרות: אוי לו שלמד תורה אוי לו לרבו שלמדו תורה, פלוני שלמד תורה ראו כמה מקלקלין מעשיו, וכמה מכערין דרכיו, אם כן מחלל כבוד התורה ומחלל גם כן כבוד הנותנה, ואין לך חילול השם גדול מזה. ופירוש הכתוב [יחזקאל ל"ו כ'] "באמור להם עם ה' אלה ומארצו יצאו", הינו דיאמר עם ה' אלה, רוצה לומר שלומדים תורתו, ומארצו יצאו פירוש, יצאו מדרך ארץ והמוסר.

ג. אף שהוא צודק שייך חילול השם.

ואף שהוא צודק, אבל אחרים אינם יודעים שהוא צודק, כגון: שהגיע לכאן כבר קדם ולא תפס מקום בתור, וכעת טוען שהגיע תורו, ואנשים חושבים שהוא מרמה וסתם נדחף בתור, כיון שלא ראוהו קדם, חשוב חילול השם, אלא אם כן הוא שכנע אותם שהוא צודק.
וכן אם היה חוב קודם שהיו חייבים לו וזה נשכח, וכעת לוקח דבר ואינו משלם, כיון שאין בעל החנות זוכר זאת, או שחברו שכח שהיה חייב לו מכבר, וסובר שמה שכעת אינו משלם לו זה גזל, הוי חילול השם. ולכן צריך לשלם לו, אלא אם כן הוא מביא לו ראיות שהיה חייב לו מכבר.
וכן כתבו הסמ"ג והחנוך במצוה רצ"ה וספר יראים לרבנו אליעזר ממיץ: שאפלו דבר שהוא מתר מן הדין, אך לעיני ההמון נראה דבר זה לאסור, עובר בזה על לא תעשה דאורייתא של "ולא תחללו את שם קדשי", שאין כח לא בתשובה לתלות, ולא ביסורין למרק, ולא ביום הכפורים לכפר, אלא כולן תולין ומיתה ממרקת, שנאמר: "ונגלה וכו' עד תמותון", כי על ידי שאדם חשוב עובר על התורה, נעשה שם קדשו יתברך ותורתו חלין אצל ההמון.
וכן מוכח מהמעשים בגמרא ביומא דף פו. גבי רבי יוחנן: שאף שאינו הולך ארבע אמות בלא תורה ובלא תפלין מחמת שנחלש מלמודו, ולמדין ממנו להבטל מתלמוד תורה, כמו שכתב רש"י. וכן גבי אביי שלקח בשר משני שתפים ושלם לכל אחד, ואחר כך עשה עם שניהם יחד חשבון, ופרש רש"י שמא לא ידע חברו שנתתיו לו ויש כאן חילול השם.

מבואר דאף שהוא צודק שהרי משלם על מה שלוקח, רק כיון שהשותף לא ידע ויסבר שנוטל בלא תשלום, נחשב לחילול השם, ואינו רק מעלה בעלמא, אלא אסור חמור של חילול השם, שהרי אביי מפרש היכי דמי לעוון חילול השם, וכן מוכח מהסמ"ג והחנוך והיראים וכדלעיל.

וכן מצאתי ב"פלא יועץ" בערך חילול השם, שכתב חילול השם ידוע, שהוא חמור מכל עברות שבתורה וכו', אי לזאת יחרד וילפת ויזהר וישמר מכל שהוא חילול השם. והדבר הקשה שחילול השם הוא הכל לפי מה שהוא אדם ולפי מה שמחזיקין אותו העולם, אם גורם שידברו עליו תועה הוי חילול השם, עד שאמרו ביומא דף פ"ו. כגון: אנא אי מסגינא ארבע אמות בלא תורה ובלא תפלין מחמת אנס, והעולם אין יודעים וחושבין שהוא מחמת עצלות, הוי חילול השם. צא ולמד חמר שבו, על זה ידוו כל הדווים כי מי הוא נקי, אוי לנו מיום הדין.

ועוד כתב שם שכל אדם אינו חייב אלא כשעורו ואשר בכחו לעשות יעשה, וישמר ויזהר עד מקום שידו מגעת וישתדל בכל עז להשמר מן הכעור ומן הדומה לו, שלא ימצאו מקום לדבר עליו.

ובפרט בענין הממון צריכה רבה שלא יהא הכסף נחשב בעיניו למאומה, במקום שיש לחוש אחת מיני אלף לחילול השם או לחשש גזל או שום נדנוד אסור, יתגבר וישליך כספו וזהבו, שמוטב שימות ברעב ולא יהא רשע לפני המקום שעה אחת, וכל שכן שדורשי ה' לא יחסרו כל טוב.

ובפרט בדורות הללו צריך זהירות גדולה ושמירה יתרה, כי הן בעוון רבו המתפרצים שנפשם שוקקה לדבר תועה על התלמידי חכמים ועל יראי השם וחושבי שמו, ואף שנכשלין בדבר קטן ואפלו בשוגג, הם מוציאין עליו שמועה רעה, ואומרים: ראו בן שלומד גמרא או ראו תלמיד חכם, או איש שמחזיקין אותו לחסיד, או לירא שמים כך וכך מעשיו.

והאנשים השלמים אין להם אלא להשתדל בכל עז, לעשות הטוב והישר בעיני אלהים ואדם, ולשפך נפשם לפני ה' שיתקנם בעצה טובה ושינחם במעגלי צדק, עד כאן דבריו.

מבואר שצריך כל אחד להזהר שלא תצא תקלה מתחת ידיו, אפלו בשוגג או באנס, ושלא יגרם לאחרים לדבר עליו, שזה גורם לחילול השם, וצריך כל אחד להתפלל על זה שלא תבוא תקלה על ידו, אפלו בטעות ובשוגג, ושלא יגרם חילול השם.

ואדרבה, יתפלל להשם יתברך בכל עז שיזכה להיות ממקדשי שם שמים, וכבוד השם יתברך יתרבה על ידו, שהרי זו תכלית יצירתו, כמו שכתוב לעיל.

ד. תלמיד חכם ומלמד

ובפרט תלמיד חכם או מלמד בישיבה או בתלמוד תורה, צריך להזהר במעשיו ודבוריו שלא יעשה דבר שיגרם חילול השם, שהרי התלמידים רואים זאת שזה עלול להודע לאחרים, ויכול לגרם חילול השם שאחרים ילמדו ממנו לזלזל, ובפרט תלמידיו יכולים לזלזל בו ולא ללמד ממנו כראוי, או שלא יקבלו ממנו מוסר והנהגות, שיאמרו אם הוא מתנהג כך אם כן אין תוכו כברו, ואיך נלמד ממנו, ועל זה חייב נדוי.

וכן מפרש במסכת מועד קטן דף יז. ההוא צורבא מרבנן דהוו סנו שומעניה, ופרש רש"י שיוצאין עליו שמועות רעות. אמר רב יהודה: היכי ליעביד, לשמתיה [איך נעשה, אם ננדה אותו], צריכי ליה רבנן, לא לשמתיה קא מתחיל שמא דשמיא [הרי מתחלל שם שמים], אמר ליה הכי אמר רבי יוחנן: מאי דכתיב [מלאכי ב']; כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו, כי מלאך ה' צבאות הוא", אם דומה הרב למלאך ה' יבקשו תורה מפיו, ואם לאו אל יבקשו תורה מפיו, שמתיה רב יהודה. ופרש רש"י: הואיל וסנו שומעניה הא דצריכי ליה רבנן לאו כלום הוא דמוטב דלא ילפי מיניה, ועיין שם שלבסוף מת מחמת הנדוי.

מבואר שמרב כזה שאינו מתנהג כשורה עדיף שלא ילמדו ממנו, שמא התלמידים ימשכו אחריו לעשות כמעשיו, עיין בתוספות במסכת חגיגה דף טו: דבור המתחיל הא, שזו סבה לנדותו, כדי שלא ילמדו ממנו, ועין בשלחן ערוך ביורה דעה סימן רמ"ו סעיף ח' ובש"ך סעיף קטן ח'.

וכן פרש רש"י בקדושין דף מ. דבור המתחיל: עבירה שעושה פירות, כגון: חילול השם שאדם חשוב עובר עבירה ואחרים למדין ממנו לעשות כן.

וכן פרש רש"י במסכת אבות פרק רביעי משנה ד': אחד שוגג ואחד מזיד בחילול השם. כגון: תלמיד חכם המזלזל בפני בני אדם, שמתוך שהוא תלמיד חכם למדים בני אדם ממנו ממעשיו ונמשכים אחריו, ונמצא שם שמים מתחלל על ידו, ואומרים: ראו זה שלמד תורה כמה מעשיו מקלקלין ופורשין ואין למדין, הרי שאפלו בשוגג צריך להזהר, שהרי לא ילמדו עליו זכות, כיון שהוא תלמיד חכם ומסתמא הוא יודע הכל.

וכן כתב שם רבנו יונה: לכן החכמים ואנשי השם צריכין לשמר במעשיהם על כל שאר בני אדם, וכל איש כפי מעלתו, ולא כל הרוצה ליטול את השם יבוא ויטול.

מבואר שככל שהוא מורם מעם ובני אדם מחשיבים אותו, יש לו יותר לשמר את מעשיו, ולזהר שלא יחלל את השם ויעשה טעות לפני בני אדם, שמא ילמדו ממנו לזלזל בתורה ומצוות.

ולא כל הרוצה ליטול את השם יבוא ויטול, שלפעמים אדם מחפש כבוד ומשרה חשובה ואין תוכו כברו, שאינו מדקדק במצוות כראוי, ויכול לגרם חילול שם השם, ולכן אין לו לטול שררה ורבנות, אם אינו ירא שמים כראוי ומדקדק במצוות.

ואדרבה הרבנות מקברת את בעליה, ואפשר מטעם זה שאינו מתנהג כראוי לפי דרגתו ומחלל את השם, ובני אדם למדין ממנו, ואין לו כפרה אלא המיתה, ולכן הרבנות מקברת את בעליה. ולכן נאמר במסכת אבות פרק א' משנה י': שמעיה אומר: אהב את המלאכה ושנא את הרבנות, ואל תתודע לרשות. ופרש רש"י: לפי שהרבנות מקברת את בעליה.

ולכן כשבוחרים רב לישיבה או לתלמוד תורה, צריך מאד ליזהר לחפש מי שיש בו יראת שמים ומדקדק במצוות ותוכו כברו, ולא לחפש רק מי שבקי בתורה או חריף ופלפלן ואין בו יראת שמים, שמא יגרם חילול השם. ועוד שזה סבה שהתלמידים לא ילמדו ממנו, כשיראו שאין הוא נאה דורש נאה מקיים, ויזלזלו בדבריו, ועוד שיש לחוש שמא ימשכו אחריו ויעשו כמעשיו.

וכמו שכתוב במסכת אבות פרק ראשון משנה י"ז: "ולא המדרש עקר אלא המעשה", ופרש רבנו יונה לומר: שלא ידרש המצוה לאחרים והוא אינו עושה אותם, אך יעשה אותם תחלה וילמדם לאחרים, וכמו שאמרו רז"ל: נאים דברים היוצאים מפי עושיהם.

ה. חילול השם בכל בן תורה.

במסלת ישרים פרק י"א כתב בענין חילול השם: הענין שכל אדם לפי מדרגתו ולפי מה שהוא נחשב בעיני הדור, צריך שיתבונן לבלתי עשות דבר בלתי הגון לאיש כמותו, כי כפי רבות חשיבותו וחכמתו, כן ראוי שירבה זהירותו בדברי העבודה ודקדוקו בה, ואם איננו עושה כן, הרי שם שמים מתחלל בו חס וחלילה, כי כבוד התורה הוא, שמי שמרבה הלמוד בה, ירבה כמו כן בישר ובתקון המדות, וכל מה שיחסר מזה למי שמרבה בלמוד, גורם בזיון ללמוד עצמו, וזה חס וחלילה חילול לשמו יתברך, שנתן לנו את תורתו הקדושה וצונו לעסק בה להשיג על ידה שלמותינו.

מבואר שכל מי שלומד תורה צריך להזהר יותר, כיון שלומדים ממנו ויש לחוש יותר לחילול השם.

ולאו דוקא במי שלומד תורה שייך חילול השם, אלא אף באדם חשוב שייך חילול השם, כפי רבות חשיבותו, כמו שכתב שם, וכן הרמב"ם בספר המצוות לא תעשה ס"ג והחנוך במצוה רצ"ה כתבו, שיעשה איש מפורסם בגמילות חסדים ומעשים טובים, מעשה אחד שיראה לרבים שהוא עבירה, וכגון המעשה ההוא אינו ראוי לכמו האיש החסיד ההוא שיעשהו, אף על פי שהוא מעשה התר, חלל את השם.

ולפי זה כל מי שחשוב בעיני הצבור צריך להזהר יותר, ולפעמים מי שאינו ראוי לובש בגדי תלמיד חכם, או בגדי חסיד, ובני אדם מחשיבים אותו יותר, וכמו שסוברים שמי שלובש בגדי חסידים הוא חסיד, וצריך להיות מורם מעם בהנהגותיו, ואם מזלזל במצוה מסוימת הרי הוא מחלל את השם, כיון שמחשיבים אותו.

ו. חילול השם בבית הכנסת ובבית המדרש.

בני אדם שחשובים בעיני העם, כגון: בחור ישיבה ואברך, וכל שכן תלמיד חכם, שהם באים מאחר לתפילה, או שיוצאים לפני סיום התפילה, ובפרט שאין זה חד פעמי אלא כמה פעמים, הם מראים זלזול לתפילה, וזה יכול לגרם לעוון חילול השם חם ושלום ולזלזול בתפילה.

וכן אם הם מדברים בזמן הקדיש או החזרה או קריאת התורה, זה חילול השם שהעם למדים לזלזל במצוות יקרות אלו.

וכן כתב החפץ חיים בפתיחה עשין מצוה ז' בהגהות: שאם מתחיל לספר מעשיות קדם קריאת התורה, וקדם גמר הספור פותחין העם לקרא בתורה, והיצר הרע מסיתו שלא להפסיק באמצע הספור, ולגמר את הלשון הרע שלו בעת הקריאה, ופעמים הרבה שהוא גם כן מן האנשים החשובים שעומדים במזרח בבית הכנסת, ועוונו נראה לעין כל, ועל ידי זה מחלל את השם ברבים, דהינו בפני עשרה מישראל, ועוונו גדול הרבה מסתם חילול השם, ועבר בזה על לאו ד"לא תחללו את שם קדשי", עיין שם.

ועוד אם הוא אדם חשוב, והוא מזרז את כולם לגמר מהר או להתחיל הקטע הבא, ועדין רב הצבור לא סיימו וכדומה, יש בזה חשש חילול השם, עיין לעיל אות ב'. וכן זה שייך גם בבית המדרש, כשהוא מדבר בפוליטיקא או בעניני עולם הזה ועסקים ודירות וכדומה, שמלבד אסור בטול תורה החמור מאד שרובץ עליו, הוא מחלל השם וגורם רפיון לאחרים, ובפרט אם הוא אברך חשוב או תלמיד חשוב, שלמדין אחרים ממנו לזלזל.

ועיין עוד להלן פרק ג' סוף אות ד' גבי כבוד הספרים בבית הכנסת ובבית המדרש.

ובפרט שיש לשמר על הנקיון בבית הכנסת ובבית המדרש, כגון: אם נשפך משקה על הקרקע, ינקה זאת אף שהוא לא עשה זאת, שזה בזיון למקום הקדש, ויכול לגרם חילול השם בעיני העולם, וכן כשמשלכים שם נירות וכדומה, יש לאספם ולזרקם באשפה, וכל שכן שהוא יזהר שלא ללכלך או לזרק נירות, שמא יגרם חילול השם חס ושלום. וכן יש להקפיד על רחיצת הכוסות ונקיון המטבח והשלחנות השיכים לבית הכנסת ובית המדרש, או בעזרת נשים, וכן נקיון בבית הכסא, ששכיח שבאים אנשים זרים ורואים

זאת, ויכול לגרם לחילול השם, ועוד שיכול לרחק אותם חס ושלום, שהם באו לטעם את הדת ואת טעם התורה, ויכולים להתרחק.
ישמע חכם ויוסף לקח לקדש שם שמים בבית הכנסת ובית המדרש.

ז. המספר והמקבל לשון הרע.

בספר חפץ חיים בפתיחה לאוין אות ו' כתב: ועובר נמי המספר והמקבל בלאו ד"לא תחללו את שם קדשי", אחרי שאין בזה תאוה ולא הנאה גשמית, שעל ידי זה יתגבר יצרו עליו, על כן נחשב העוון הזה כמרד ופריקת על מלכות שמים בעלמא, ומחלל שם שמים בזה. וזה דברנו אפלו בסתם איש ישראל, ובפרט אם הוא איש חשוב שהכל מסתכלין על מעשיו, בודאי מתחלל השם על ידי זה, ועל אחת כמה וכמה אם היה העבירה הזאת ברבים, בודאי שהחטא גדול עד מאד, שנקרא מחלל שם שמים ברבים.
וכתב שם בבאר מים חיים: כמה צריך הבן תורה להתחזק בזה תמיד, שלא ישמע מפיו שום גנאי על חברו, וגם שלא לקבל על חברו שום גנאי.
ובפרט אם הוא מדבר לשון הרע על תלמיד חכם או בחור ישיבה, ואומר לבריות אוי לו לפלוני שלמד תורה, פלוני שלמד תורה ראו כמה מקלקלין מעשיו וכמה מכערין מעשיו, הוא גורם לחילול השם ולשנאת התורה והאמת תהא נעדרת.
וכן כתב ב"פלא יועץ" ערך חילול השם, שמי שמדבר על בן תורה, או למי שמחזיקין אותו לחסיד או לירא שמים כך וכך מעשיו, ואין מכריע לכף זכות, רק פותחים כולם לחובה, אוי להם ולנפשם כי גמלו רעה והם יטלו חלק בראש בעוון חילול השם, וכמה רעות עושים: שמדברים לשון הרע ושגורמים חילול השם, ושמונעים את הרבים מליכנס בדרך חכמה וחסידות, כי יראים מחרפת נבל.
ולפי זה יש לומר שאם מתגבר על עצמו ומונע עצמו מדבור לשון הרע, כגון: שחוסם פיו, או מתרחק מחבורת מספרי לשון הרע, הוא מקדש שם שמים ומתקן עוון חילול השם, שזו מדה כנגד מדה.
וכן מבואר באגרת הגר"א, שכתב: וכל רגע ורגע שהאדם חוסם פיו, זוכה בשבילו לאור הגנוז שאין מלאך ובריה יכולים לשער, ואומר הכתוב [תהלים ל"ד י"ג י"ד] "מי האיש החפץ חיים אהב ימים וגו' נצר לשונך מרע ושפתיך מדבר מרמה", ובזה יכפר לו כל עוון ונצול משאול תחתית. וממה שכתב ובזה יכפר לו כל עוון משמע אפלו עוון חילול השם שהוא חמור מכל העברות, שאף שאינו מועיל לעוון חילול השם לא תשובה ולא יום הכפורים ולא יסורין, אלא מיתה, אם חוסם פיו ואינו מדבר לשון הרע, הוא מקדש שם שמים, ולכן מתכפר לו עוון חילול השם.

ועוד כתב שם: ''ועד יום מותו צריך האדם להתיסר, ולא בתעניתים וסגופים, רק ברסן פיו ובתאותו, וזהו התשובה, ולזה כל פרי העולם הבא, וזהו יותר מכל התעניתים וסגופים בעולם.

פרק שלישי - תקון לעוון חילול השם.

א. על ידי קידוש שם שמים.

וכתב רבנו יונה בשערי תשובה שער רביעי אות ה': שגם לעוון חילול ה' אף על פי שאין לו מרפא על דרך שאר העוונות, שאין התשובה ויום הכפורים ויסורין מכפרין, אבל ימצא לו מרפא, אם יעזרהו השם יתברך לבקש תורתו נגד בני אדם, ולהודיע לבני האדם גבורת ה' וכבוד הדר מלכותו, וסר עוונו ברוב גודל כשרון המעשה, שהוא בהפך מן המעשה אשר נואל ואשר חטא בו, כמאמר הרופאים על חלי הגוף, כי ירפא בהפכו והעלה ארוכתו בתמורתו.

מבואר שעל ידי שמקדש את השם ברבים מתקן את עוון חילול השם. וברבנו יונה באר, שמקיים זאת על ידי שמקדש תורתו נגד בני אדם, ומודיע לבני אדם גבורת ה' וכבוד הדר מלכותו, וזה בין על ידי דרשות, או להודיע לרבים חסדי ה', או שמחזק אותם, בכל דבר שגורם לאחרים לקבל על מלכות שמים, וכמו שנאמר באברהם אבינו עליו השלום [בראשית י"ג ד'] ''ויקרא שם אברם בשם ה'''', שהקריא שמו של הקדוש ברוך הוא בפי הבריות, כמו שכתוב במדרש רבה. ואם כן בכל פעלה שעושה להודיע גבורת ה' וכבוד הדר מלכותו, מקדש שם שמים, כגון: על ידי חלוקת חוברות וקלטות של חזוק והלכות, או על כבוד ה' וכדומה.

וכל שכן כשעושה מצוה בפני רבים, שלא רק על ידי שנמנע מעבירה בפני רבים, מקיים מצות קידוש השם של ''ונקדשתי בתוך בני ישראל'', כמו שכתוב במסכת סנהדרין דף ע''ד וברמב''ם בפרק ה' מהלכות יסודי התורה, ובשלחן ערוך יורה דעה סימן קנ''ז, אלא בכל מצוה שעושה בפני רבים מקיים מצות ''ונקדשתי'', כמו אמירת קדושה בצבור, כמבואר במסכת ברכות דף כא: ובפוסקים, עיין במשנה ברורה סימן קכ''ה סעיף קטן ד', שצריך לכוון ביותר בקדושה לקדש את השם יתברך, ויכון לקיים הפסוק: ''ונקדשתי''. וכן ענית ''יהא שמיה רבא מברך'' וכו', שהוא חשוב יותר מאמירת קדושה, כמו שכתוב בברכות שם. ועין בשלחן ערוך סימן נ''ה סעיף א' ובט''ז סעיף קטן א'. ועין להלן פרק ה' אות ג'.

וכן בכל מצוה שעושה ברבים מקיים מצות ''ונקדשתי'', כגון: מתפלל בכוונה או מברך בכוונה כשעולה לתורה או ברכת אשר יצר וכדומה, או שבא מקודם לבית הכנסת או

לבית המדרש, שבזה מחזק אחרים, ובפרט כשלומד בקול רם ובהתלהבות ומזכה אחרים עמו, שהוא מקדש תורתו נגד בני אדם.

וכן כשנזהר מעבירה ברבים, שאחרים מזלזלים בה, כגון: שממתין ואינו עובר לפני המתפלל, שכולם רואים את הזהירות מעבירה, וגם הם יקפידו בזה בזכותו, ובפרט בעבירה שדשו בה רבים, כגון: אסור זה שאינו עובר לפני המתפלל, שיש הרבה שאינם יודעים מזה או לא שמים לב, ועל ידי שהוא נזהר מזה יזהרו גם אחרים. ויש בזה שתי מעלות: א. שעל ידו יזהרו גם אחרים בדבר זה. ב. שאחרים רואים דקדוק במצוות, ויש בזה קידוש השם ברבים.

וכן כשנזהר מלדבר לשון הרע או רכילות וחוסם פיו, או נמנע מלקבל לשון הרע או רכילות, ומתרחק מחבורות שמדברים לשון הרע, מקדש שם שמים ומכפר על עוון חילול השם, כדלעיל פרק שני סוף אות ז'.

ב. כל מקום שיש חילול השם אין חולקין כבוד לרב.

במסכת ברכות דף יט: אמר רב יהודה אמר רב: המוצא כלאים בבגדו פושטן אפלו בשוק, מאי טעמא "אין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ה'", כל מקום שיש חילול השם אין חולקין כבוד לרב. ופרש רש"י: אין חכמה חשובה נגד ה'.

וכן במסכת ערובין דף סג. רבינא נדה אדם אחד שקשר את חמורו בשבת בדקל, שאסור להשתמש באילן משום שבות, ואף שרבינא ישב לפני רב אשי רבו, בכל זאת הוא נדה את האדם, שלא חשש לכבוד רבו, משום שאין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ה', כל מקום שיש חילול השם אין חולקין כבוד לרב.

וכן במסכת שבועות דף ל: מבואר שתלמיד חכם צריך להעיד בבית דין באסורא, אף שהוא חכם מן הדינים, ואין לחוש לכבודו, כגון: אשה הבאה לפני חכם להתירה לינשא, ותלמיד זה יודע שבעלה חי, משום שאין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ה', כל מקום שיש חילול ה' אין חולקין כבוד לרב.

וכן במסכת סנהדרין דף פב: "וירא פנחם בן אלעזר", שמואל אמר: ראה שאין חכמה ואין תבונה ואין עצה נגד ה', כל מקום שיש חילול השם אין חולקין כבוד לרב, ולכן הורה הלכה לפני משה רבו והרג את זמרי ולא המתין ליטול רשות ממשה, שלא יראו הרואים וילמדו להתיר את הכותית.

מבואר מכל הגמרות האלו, שכשרואים אחד עובר עבירה, אפלו רק דרבנן, כגון: שמשתמש באילן בשבת, אסור לשתק, כיון שיש בזה חילול השם, שאחרים יכולים ללמד מזה להתיר אסור זה ויזלזלו בזה, ובפרט כשזה לפני אחרים ואף אחד אינו מוחה,

ולכן חייבים למחות, ואף לעשות מעשה, כגון: לנדות או לקרע כלאים בשוק, או להעיד בבית דין אף שהוא חכם ממנו וכדומה.
ולמדנו מכאן שכל עבירה בפני רבים אפלו עבירה דרבנן נחשבת לחילול השם, שאסור לשתק אף שיש בזה בזיון לרב, שאין חולקין בזה כבוד לרב.
ואסור לו לומר מי אני שאעיר לו, הרי הוא יותר גדול ממני, או שיש כאן חכמים גדולים שהם יעירו לו, כיון שיש לחוש שמא הם שכחו שזה אסור או לא שמו לב שעושים אסור, ויש כאן חילול השם שמא ילמדו אחרים שזה מתר ויזלזלו בזה, ולכן כיון שאתה יודע שזה אסור גמור, אסור לך לשתק, אלא אתה צריך למחות. ועין עוד במסכת פסחים דף ק. : אמר לו, אם כן לא נפסיק, שמא יראו התלמידים ויקבעו הלכה לדורות. וכל שכן בדבר אסור גמור שיש לחוש לזה.
ואם הוא מוחה על חילול השם, הרי מקדש את השם ומתקן עוון חילול השם.
ג. משאו ומתנו באמונה, ודבורו בנחת עם הבריות.
ועוד מבואר במסכת יומא דף פו. כדתניא "ואהבת את ה' אלהיך", שיהא שם שמים מתאהב על ידך, שיהא קורא ושונה ומשמש תלמידי חכמים, ויהא משאו ומתנו באמונה ודבורו בנחת עם הבריות. מה הבריות אומרות עליו: אשרי אביו שלמדו תורה, אשרי רבו שלמדו תורה, אוי להם לבריות שלא למדו תורה, פלוני שלמד תורה, ראו כמה נאים דרכיו, כמה מתקנים מעשיו, עליו הכתוב אומר "ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר".
מבואר שם שעל ידי שמשאו ומתנו באמונה ודבורו בנחת עם הבריות, מקדש שם שמים, ואם כן זה תקון לעוון חילול השם. והינו על ידי שמתגבר על יצרו ואינו מרמה אף שהרבה בני אדם מרמים, ואף על ידי זה אינו מרויח כראוי, או אפלו מפסיד, אלא משאו ומתנו באמונה, מבטיח ומקיים, ואינו חוזר מדבורו, כמו שכתב שם בספר בניהו של רבנו יוסף חיים, הרי ניכר שעושה זאת לכבוד ה'. וכן כשמדבר בנחת עם הבריות, ואינו מרים קולו וצועק כדרך העולם, הוא עושה זאת לכבוד ה', ויש בזה קידוש השם, שנכר שהוא עבד ה' "ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר" השם יתברך מתפאר בו כיון שהוא עבד ה' ועושה רצונו.
והינו שהבריות אומרות שתורתו הביאתו למדות הטובות האלו, ואומרות אשרי אביו שלמדו תורה וכו', אם כן מקדש ומכבד כבוד התורה, וכן מקדש ומכבד כבוד הנותנה, ואין לך קידוש השם גדול מזה, עיין שם בפירוש הרש"ש.

וכן כתב הרמב"ם בפרק ה' מהלכות יסודי התורה הלכה י"א: שיהא דבורו בנחת עם הבריות ודעתו מערבת עמהם, ומקבלם בסבר פנים יפות, ונעלב מהם ואינו עולבם, מכבד להן ואפלו למקלין לו, נושא ונותן באמונה, ועושה כל מעשיו לפנים משורת הדין [עיין להלן אות ח'], עד שימצאו הכל מקלסין אותו ואוהבים אותו ומתאוים למעשיו, הרי זה קדש את ה' ועליו הכתוב אומר: "עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר".

ד. חיזוק התורה ולומדיה

ועוד כתב שם רבנו יונה בשערי תשובה פרק רביעי אות ה': תקון לעוון חילול ה' [משלי ט"ז ו']. "בחסד ואמת יכפר עוון", והינו אף העוון החמור ביותר שהוא חילול השם, יכופר בחסד ואמת, וזה אחר שחזר בתשובה, על ידי חסד ואמת יגן בעד החוטא וישמר עליו מן היסורים ויציל מן המות, כמו שכתוב [משלי י' ב']: "וצדקה תציל ממות".

ועיין גם בשער ראשון אות מ"ז שביאר ואמת הכוונה שיכין החוטא לבו לחזק ידי האמת ולהשתדל לתמך ביד האמת, ויעזר אחריה ויתעורר בדבריה, והופיע אורו לעיני בני עמו, ויחזק ידי אנשי האמת ונשא ראשם, וכתות השקר ישפילם יגיעם עד עפר ויסיר השקר והעול, כי הודעת האמת זה כבוד אלהים, ואלה דרכי קידוש ה' והוד והדר לאמונתו ועבודתו בעולם, ועז ותפארת במקדש תורתו. על כן בהרבות פעליו לקדש את ה' ולעודד האמת, להכין אותו ולסעדו, ונסלח לו מעוון החילול עם התשובה בשומו האמת לעמת אשמת החילול, מדת תשובתו נגד מדת משובתו, זה באור "בחסד ואמת יכפר עוון".

וכן מבואר במסכת בבא בתרא דף ד' בענין הורדוס שהרג את החכמים, ושאל עצה לבבא בן בוטא, אם יוכל לרפא לו ולהגות ממנו מזור, ויאמר אליו: אתה כבית נרו של עולם, לך ועסק באורו של עולם, והשתדל בבנין בית המקדש.

ולכן אם הוא מחזיק תלמידי חכמים, תומך בכולל או ישיבה, או בונה ישיבה וכדומה, הוא עוסק באורו של עולם ומקדש את ה', שהוא מחזיק ביד האמת ומתקן עוון חילול השם.

וכן אם הוא מייסד שעור או מפעל לשעורי תורה או שמממן זאת, הרי עוסק באורו של עולם ומקדש את ה', שהרי מחזק את האמת, ובזה מתקן עוון חילול השם.

וכן כשמקפיד בבית הכנסת ובית המדרש על כבוד הספרים, ואם רואה אותם מנחים בבזיון, כגון שהם הפוכים או סדורים על גבי חמשים וכדומה, והוא מסדר זאת, הוא מקדש שם שמים, וגם מזכה את האחרים להזהר בכבוד הספרים, וכל שכן כשנופל ספר או דף שיש בו דברי תורה, והוא רץ כדי להרים אותו, הוא גורם קידוש שם שמים.

וכל שכן כשהוא מוחה על כבוד הספרים, ועושה תקנה שיחזירו כל ספר למקום, מלבד שמונע בזה בטול תורה, שמי שרוצה ללמד בספר לא יצטרך לחפש אחריו הרבה, אלא על ידי שמוחה בכבוד הספרים וחילול הקודש, הוא מקדש שם שמים ומתקן עוון חילול השם.

ה. עסק התורה

במסכת ראש השנה דף יח. מבואר שאף על גב שנגזר על בית עלי "וכל מרבית ביתך ימותו אנשים", והיינו בגיל שמונה עשרה שנה, משום שחללו את השם, כמו שכתוב במסכת יומא דף פו. והוי גזר דין שיש עמו שבועה, כמו שכתוב: "ולכן נשבעתי לבית עלי אם יתכפר עוון בית עלי בזבח ובמנחה", ואמר רבא בזבח ובמנחה אינו מתכפר אבל מתכפר בתורה, אביי אמר בזבח ובמנחה אינו מתכפר, אבל מתכפר בתורה ובגמילות חסדים. רבה ואביי מדבית עלי קאתו [באו], רבה דעסק בתורה חיה ארבעין שנין, אביי דעסק בתורה ובגמילות חסדים חיה שתין שנין [ששים שנה].

ושם תנו רבנן משפחה אחת היתה בירושלים שהיו מתיה מתין בני שמונה עשרה שנה, באו והודיעו את רבן יוחנן בן זכאי, אמר להם: שמא ממשפחת עלי אתם דכתיב ביה: "וכל מרבית ביתך ימותו אנשים", לכו ועסקו בתורה וחיו, הלכו ועסקו בתורה וחיו וכו'.

מבואר שעל ידי עסק התורה מכפר עוון חילול השם ומאריך ימים, והינו על ידי עמל תורה, שכתוב רבה דעסק בתורה, לכו ועסקו בתורה, ולא כתוב: למדו תורה, שלא מספיק למוד תורה אלא צריך עסק תורה, והינו עמל תורה כמו עסק, עיין בט"ז סימן מ"ז. שעל ידי יגיעת התורה הוא מקדש שם שמים, שמראה את חשיבות התורה, ומרבה בזה כבוד שמים שהשם יתברך נתן תורה זאת וראוי לעמל בה, וממילא מחזק גם אחרים בעמל התורה הפך מחילול השם.

עיין עוד להלן אות ז' ד"ה וכן.

ו. עסק בגמילות חסדים

וכן על ידי שעוסק בגמילות חסדים מתקן את עוון חילול השם, וכמו שכתוב "בחסד ואמת יכפר עוון", חסד זה גמילות חסדים, ואמת זה תורה וכדלעיל, יכפר עוון העוון החמור ביותר שהוא חילול השם, שאין לו כפרה לא בתשובה ולא ביום הכפורים ולא ביסורין, אלא רק על ידי המיתה וכדלעיל פרק א' אות א', וכמו שכתב רבנו יונה וכדלעיל אות א' וג', וכמו שכתוב: "וצדקה תציל ממות", עיין שם.

ולא מספיק לעשות חסד, אלא צריך לעסק בגמילות חסדים, וכמו שכתוב אביי דעסק בתורה ובגמילות חסדים, שהעסק מתיחס גם לגבי גמילות חסדים, וכן מבואר בתוספות

שם שגם רבה עשה גמילות חסדים, אלא אביי עסק בגמילות חסדים יותר ממנו, הרי שלא מספיק בעשית גמילות חסדים ככל אדם, אלא צריך לעסק הרבה בגמילות חסדים, בין בכמות ובין בזמן, ויחשב איך לסייע לאחרים, ואיך לחזק החסדים והצדקה. ואל יחשש לבטול תורה, שהרי הוסיפו לאביי עוד עשרים שנה עבור זה, הרי שיכל להוסיף עוד הרבה תורה בזכות זה.

וצריך לומר שגם גמילות חסדים גורמת לקידוש שם שמים ולכבוד השם יתברך, שבדרך כלל זה נעשה לפני אחרים, ואפלו עשה רק בפני יחיד, הרי קידוש שם שמים שייך גם בצנעא לפני יחיד, כמעשה דיוסף הצדיק וכדלהלן פרק ד' אות ג', וכל שכן כשעושה חסד בפני רבים, ועוד שגם כשעושה לפני היחיד זה עשוי להתגלות לרבים, ומקדש בזה שם שמים. ולכן גמילות חסדים מתקנת עוון חילול השם יותר ממצוה אחרת.

ועוד שבגמילות חסדים צריך לותר על ממונו וזמנו וכחותיו, וכמו שכתוב במסכת סכה דף מט: שגמילות חסדים גדולה יותר מן הצדקה, שהיא גם בממונו וגם בגופו, גם לעניים וגם לעשירים, גם לחיים וגם למתים, ופרש רש"י, כגון: מספיד למת, נושאו, קוברו, משמח חתן, מלוה חברו בדרך, ובכל זה צריך לותר הרבה מזמנו וכחותיו, ועושה זאת לכבוד השם יתברך, ועוד שדברים אלו בדרך כלל הם בפרהסיא, ואם כן מקדש בזה שמו יתברך ברבים, ומתקן עוון חילול השם.

וכשעושה מעשה חסד בפרהסיא לא יכון להנות מזה שישבחוהו וכדומה, אלא יכון לקדש שם שמים ולעשות רצונו כעבד העושה רצון רבו, שהרי זה רצון השם יתברך שיקדשוהו ברבים. וכן הדין גבי למוד בבית המדרש או תפילה או ברכת התורה בקול רם וכראוי, על כולם יכון לקדש השם יתברך, ולא יהנה מזה, ובזה מתקן חילול השם.

ז. תפילה

בירושלמי בראש השנה פרק ב' דרש בזבח ובמנחה אינו מתכפר, אבל מתכפר בתפילה, הובא במצפה איתן וב"יפה עינים" על הגמרא בראש השנה שם.

ויש לבאר אף שמגיע לכל זרע עלי מיתה על שחללו את השם, אבל תפילה בהכנעה מכרעת גזר דין אף שיש עמה שבועה, שכיון שנכנע להשם יתברך ומתבטל אליו, שמרגיש שאינו חשוב כלום, ותולה את עצמו רק בהשם יתברך, השם יתברך עושה לו נס ומחיה אותו, וזה מעל המזל ומעל הטבע.

כמו שכתב המהרש"א בקדושין דף כט: גבי אחא בר יעקב שהרג המזיק שהיה תנין עם שבע גלגולות, על ידי שבעה כריעות שכרע בתפילה, שאינו חשוב נס כיון שעשה זאת על ידי תפילה בהכנעה שבע כריעות. וכן בברכות דף לד: גבי רבי חנינא בן דוסא שהטיח

ראשו בין ברכיו, והתפלל על בנו של רבן יוחנן בן זכאי וחיה, אף שנגזר עליו למות כמו שהעיד רבן יוחנן בן זכאי, כיון שתפלתו של רבי חנינא בן דוסא היתה כעבד לפני המלך בהכנעה שהטיח ראשו בן ברכיו, שהוא התבטל לגמרי להשם יתברך, לכן הוא בטל את המזל. ועין גם במהרש"א במסכת נדה דף ע. שעל ידי שמרבה רחמים מבטל את המזל של בני, חיי ומזוני, ועין בתוספות בשבת דף קנו. שעל ידי זכות גדול משתנה המזל, ולפי זה יש לומר שמתפלל בהכנעה להשם יתברך, ומבטל עצמו לגמרי ומוסר עצמו רק בידי השם יתברך, ולכן אינו מסור עוד בידי המזל, אלא רק בידי השם יתברך.

וכן יש לומר גבי עמל התורה, שמועילה לבטל גזר דין שיש עמו שבועה גבי בני עלי, אף שלחילול השם אין כפרה, אלא במיתה, כיון שמי שעמל בתורה שבעל פה לשמה הוא מעל המזל, כמו שכתוב במסכת פסחים דף נ: שעליו נאמר: "מעל שמים חסדך", שכיון שעומל בתורה לשמה הנהגת השם יתברך עמו מעל שמים, שאינו נתון להשפעת המזל והטבע, שהרי קדשא בריך הוא וישראל ואורייתא חד הוא, שהוא דבוק בהשם יתברך, ועין במדרש תנחומא פרשת נח סימן ג'. וכן כתב ה"פרי מגדים" בשלחן ערוך ארח חיים ריש סימן מ"ז באשל אברהם, שעל ידי עסק התורה שיהיו עמלים בעיון, מועיל לבטל המזל של בני חיי ומזוני, וזו כונת התוספות בשבת דף קנו. שזכות גדול מועיל, ועיין שם ראיותיו לזה.

ועוד יש לומר שכונת הירושלמי שעל ידי תפילה, מועיל לכפר על עוון חילול השם שלא ימות בעוונו, כיון שעל ידי התפילה מקדש שם שמים, כגון: שמתפלל בכוונה ובהכנעה, ומחזק בזה את כולם להתפלל כראוי, או שבא לתפילה בזמן, או שמראה דוגמא טובה איך להחשיב התפילה, על ידי קביעות מקום וכדומה, וזה גורם קידוש שם שמים, ולכן מכפר על ידי זה את עוון חילול השם. ולפי זה התפילה דומה ממש לתורה וגמילות חסדים, שמוזכר בגמרא שמכפר עוון חילול השם, כי על ידי עמל התורה וגמילות חסדים מקדש שם שמים, כדלעיל אות ה' ו'.

ח. לפנים משורת הדין

הרמב"ם בפרק ה' מהלכות יסודי התורה הלכה י"א כתב: שאם עושה בכל מעשיו לפנים משורת הדין, הרי זה קדש את השם. ויש לומר שזה בכלל מה שכתוב במסכת יומא דף פו. שיהא משאו ומתנו באמונה ודבורו בנחת עם הבריות.

ובמסכת בבא מציעא דף ל: דתני רב יוסף [שמות י"ח כ]: "והודעת להם את הדרך" זו גמילות חסדים, "אשר ילכו" זה בקור חולים, "בה" זו קבורה, "ואת המעשה" זה הדין,

''אשר יעשון'' זו לפנים משורת הדין וכו'. דאמר רבי יוחנן: לא חרבה ירושלים, אלא על שדנו בה דין תורה וכו', שהעמידו דיניהם על דין תורה ולא עבדו לפנים משורת הדין.
ויש לבאר שבכל אלו מקיים מצות קידוש השם, וכמו שכתוב: ''בחסד ואמת יכפר עוון'', וכדמוכח במסכת ראש השנה דף יח. שאביי עסק בתורה וגמילות חסדים, ותקן בזה עוון חילול השם של בני עלי והאריך ימים, עיין לעיל אות ו'. ובכלל זה בקור חולים וקבורה שמקדש שם שמים בפרהסיא.
וכן לפנים משורת הדין שמותר על ממונו או כבודו בשביל השלום, יש בזה קידוש שם שמים כדמוכח ברמב''ם, וזה הפך מה שגרם לחרבן הבית, שדנו בה דין תורה ולא עשו לפנים משורת הדין, שזה חילול השם, וחרבן הבית היה משום חילול השם כדלהלן פרק ה' אות ג'.

ט. מסירות נפש במעשה ובמחשבה.

הרמב''ם בפרק ה' מהלכות יסודי התורה הלכה א' ב' כתב: כל בית ישראל מצוין על קידוש השם הגדול הזה, שנאמר [ויקרא כ''ב ל''ב] ''ונקדשתי בתוך בני ישראל'', ומוזהרין שלא לחללו, שנאמר: ''ולא תחללו את שם קדשי'', כיצד? כשיעמד עובד כוכבים ויאנס את ישראל לעבור אחת מכל מצוות האמורות בתורה או יהרגנו, יעבר ואל יהרג וכו', במה דברים אמורים בשאר מצוות חוץ מעבודת כוכבים וגלוי עריות ושפיכות דמים, אבל שלש עברות אלו אם יאמר לו עבר על אחת מהן או תהרג, יהרג ואל יעבר וכו'.
ובהלכה ד' כתב: וכל מי שנאמר בו: ''יהרג ואל יעבר'' ונהרג ולא עבר הרי זה קדש את השם וכו', ואם עבר ולא נהרג, הרי מחלל את השם וכו'.
ובהגהות מימוני שם אות א' הביא את התורת כהנים: ממשמע שנאמר ''לא תחללו את שם קדשי'', אם כן מה תלמוד לומר: ''ונקדשתי'', אמרה תורה: מסור עצמך על קידוש שמי, ופרש רש''י על הפסוק הזה, וכשהוא מוסר את עצמו ימסור עצמו על מנת למות, שכל המוסר עצמו על מנת הנס, אין עושין לו נס. שכן מצינו לחנניה מישאל ועזריה, שלא מסרו עצמם על מנת הנס וכו'.
ובזהר הקדוש ובכתבי האריז''ל חדשו, ששייך לקיים מצות מסירת נפש אף אם מוסר עצמו על קידוש השם רק בכח ולא בפעל בכמה מקומות בתפילה.
ובאר בספר ''יסוד ושרש העבודה'' בשער ראשון פרק י''א: שעבודה זו באה לאדם מפאת גדל תשוקתו ואהבתו ליוצרו ובוראו יתברך ויתעלה, בוער בלבו למסר עצמו למיתה בכחו, דהינו במחשבתו, הן באיזה מקומן של שבחים והודאות בגדל אלקותו יתברך שמו, הן באיזה מקום של תפילה על העדר כבוד המקום ברוך הוא. ועל ידי מסירת נפש

זו אף רק בכח מחשבתו לבד בשמחה עצומה מאד, וכוונתו בזה לקדש שמו הגדול בכל העולמות, אז נתרומם ונתעלה ונתקדש שמו הגדול של יוצרנו ובוראנו יתברך ויתעלה בכל העולמות העליונים ותחתונים, ובזה מכניע ומשפיל סטרא אחרא מאד מאד עד לעפר, וכל העולמות העליונים הקדושים מתגדלים ומתרוממים בזה מאד מאד, ועושה בזה נחת רוח גדול לאין ערך ותכלית להבורא יתברך ויתעלה, וזהו עקר עבודתנו בכל המצוות.

ובודאי המסירת נפש של האדם אף שהוא רק בכח, צריך שיהיה בלבא שלים ולא בלבא רחיקא, שצריך שיגמר בלבו בהחלט גמור שבודאי יעמד בנסיון ויעבר עליו כמה מיני מיתות משנות, ולא יעבר על דת האמונה הקדושה, ויצייר גם כן במחשבתו שעושים לו ברגע זה כמה מיתות משנות עם סבילת היסורין מהם, וכוונתו יהיה לייחד שמו הגדול ולעשות בזה נחת רוח גדול להשם יתברך, עיין שם.

וכתב ב"פלא יועץ" ערך חילול השם: ותקנה שמענו למי שנתחייב מיתה לשמים בעוון חילול השם וכדומה, שיכון למסר נפשו למיתה בלב שלם בכל פעם שאומר קריאת שמע ובאמירת נפילת אפים, ומחשבה טובה הקדוש ברוך הוא מצרפה למעשה.

י. איך להמנע מחילול השם.

במסכת קדושין דף מ. אמר רבי אלעאי הזקן: אם רואה אדם שיצרו מתגבר עליו, ילך למקום שאין מכירין אותו וילבש שחורים ויתכסה שחורים ויעשה כמו שלבו חפץ, ואל יחלל שם שמים בפרהסיא, איני והתניא: כל שלא חס על כבוד קונו ראוי לו שלא בא לעולם, מה היא וכו': רב יוסף אמר: זה העובר עבירה בסתר, לא קשיא הא דמצי כייף ליצריה, והא דלא מצי כייף ליצריה.

ופרש רש"י: ילבש שחורים שלא יראה עצמו בכבודו, אולי ירך לבבו בכך, וגם אם יחטא אין אדם נותן לב, לפי שאינו חשוב בעיניהם, לכן ילבש שחורים. וכן פרש רש"י במסכת חגיגה דף טז.

והתוספות בקדושין שם כתבו בשם רבנו חננאל: חס ושלום שהותר לו לעבור עבירה, אלא כך אמר רבי אלעאי: יגיעת דרכים והאכסניאות ולבישת שחורים, משברים יצר הרע ומונעים אדם מן העבירה. וכן כתב רש"י במסכת מועד קטן דף יז. בשם רב האי גאון: דוודאי כיוון שלבוש שחורים וכו', אני ערב בדבר שאינו חפץ מכאן ואילך בעבירה.

ולכן אם אדם חושש שיצרו יתגבר עליו במקום מסוים ויחלל שם שמים, יילך למקום אחר, ואם אינו יכול, יעבר ממקום אחר, ולא ילך בדרך שיש לחוש שמא יעבר עבירה, או יעבוד במקום אחר, ויתנהג בהכנעה שעל ידי זה יכנע ותשבר גאותו ולא יעבר עברות.

והיעב"ץ פרש: ילך למקום שאין מכירים אותו שאם יעבר שם אינם מחפים עליו, כמו במקומו שבני משפחתו מצויים לחפות עליו, לפיכך שם קונה לב ומתגבר על יצרו ונמנע מעבירה.
וכן לפי רש"י פרש היעב"ץ על הרא"ש פרק ג' סימן י"א: שמה שילך למקום אחר ימנע חילול השם, וגם שם הוא יחטא רק בתחלה, וילמד מוסר ויכנע עד שיפסיק לחטא לגמרי, ואם כן אין התר לחטא במקום אחר, אלא המטרה להפסיק ולהגמל מן החטא, ועין בספר "בן יהוידע" במסכת מועד קטן דף יז.

פרק רביעי - קידוש שם שמים בפרהסיא ובצנעא

א. להודות על טעות שעשה או הורה.
במסכת סוטה דף י: ודף לו: מבואר: שיהודה זכה לקדש שם שמים בפרהסיא, זכה ונקרא כלו על שמו של הקדוש ברוך הוא, שנקרא יהודה וכל שמו של הוי"ה ברוך הוא נמצא בשמו. וכל עם ישראל נקראו על שמו של יהודה, שהרי כולם נקראו יהודים. וכן כתב בתרגום יונתן בן עזיאל בפרשת ויחי על הפסוק [בראשית מ"ט ח'] "יהודה אתה יודוך אחיך" יהודה אנת אודיתא על עובדא דתמר, בגין כן לך יהודון אחך ויתקרון יהודאין על שמך.
מבואר ששמו של יהודה משום שהודה על מעשה של תמר, שאמר: "צדקה ממני", אף שזה גרם לו בושה, וזה מכח הגבורה של יהודה שהתגבר על מדותיו ולא חש למעמדו, שמא מחמת זה יבזו אותו ויורידו אותו מגדלתו, אלא הוא הודה ולא בוש. וכיוון שהודה לכבוד השם וקדש שם שמים בפרהסיא, לכן נקרא כלו על שמו של הקדוש ברוך הוא.
וכן משמע במסכת סוטה דף י'. שהביא מעשה דיהודה ותמר "ויכר יהודה ויאמר צדקה ממני", הינו דאמר רב חנין בר ביזנא אמר רבי שמעון חסידא: יוסף שקדש שם שמים בסתר וכו', יהודה שקדש שם שמים בפרהסיא וכו', הרי שקדש שם שמים בפרהסיא על ידי שאמר: "צדקה ממני".
וכיוון שכל ישראל נקראים יהודים על שם יהודה, כמו שכתב יונתן בן עזיאל, אם כן כלנו צריכים להיות כמו יהודה, להתגבר על הרגשותינו ולהודות ולא להתביש, וזה קידוש שם שמים בפרהסיא.
לפעמים רב מורה לתלמידיו הלכה בטעות, או אומר בשעור מהלך שאינו נכון, ונודע לו טעותו, אם הוא מודה בטעותו ומתקן התלמידים, זה קידוש שם שמים בפרהסיא,

שהתגבר על רגשותיו ולא בוש להודות בטעותו, וכמו שמצינו בגמרא כמה פעמים שחכמים חזרו בהם והודיעו על טעותן.
ולאו דוקא בשעור, אלא בכל הנהגה בטעות לפני רבים, ואפלו בפני יחיד צריך להודות על הטעות, כדי שלא יהא שבשתא כיוון דעל על. וכן לאו דוקא תלמיד חכם, אלא כל אחד שיש לחוש שמא למדו ממנו הנהגה זו, כגון: אברך או בחור ישיבה, צריך להודות על טעותו.
וכן כלפי אשתו וילדיו, אם טעה בהלכה שעשה או שהורה להם, או טעה בהנהגה כלפי אשתו או ילדיו, צריך להודות על האמת, ויש גם בזה קידוש שם שמים בצנעא כדלהלן אות ג', וכן הדין בטעות כלפי קרוביו או שכניו וכיוצא בזה.

ב. להיות ראשון במצוה

אמנם במסכת סוטה דף לו: פרש רש"י: יהודה שקדש שם שמים בפרהסיא על הים כדלקמן, וכן מוכח מהגמרא שם שכתוב אחר כך: יהודה מאי היא, ומפרש שם: כשעמדו ישראל על הים היו שבטים מתנצחים זה עם זה וכו', רבי יהודה אומר: זה אומר אין אני יורד תחלה לים, וזה אומר אין אני יורד תחלה לים, קפץ נחשון בן עמינדב וירד לים תחלה, שנאמר "סבבוני בכחש אפרים ובמרמה בית ישראל ויהודה רד עם אל", ופרש רש"י: רד עם אל ירד בים על שבטח בהקדוש ברוך הוא.
מבואר שמה שירד לים תחלה נחשב קידוש שם שמים בפרהסיא, שכיוון שהיה ליהודה כח הגבורה, הוא התגבר וקפץ לים תחלה.
ואף על גב דלעיל דף י: משמע שקדש שם שמים בפרהסיא במה שהודה על מעשה דתמר, ועוד קשה שכאן אינו מדבר על יהודה ממש, אלא על נחשון בן עמינדב, ואם כן למה זכה יהודה שיקרא על שמו של הקדוש ברוך הוא, ועין במהרש"א דהא והא איתא, ולאה קראה שם זה על שם העתיד, וכן כתב היעב"ץ דאם לא כן היתה קוראת לו יודה. וצריך לומר שזו גם זכות של יהודה, שליהודה היתה גבורה עילאה שהודה ולא בוש, ולכן זכה למלכות, ולכן זכה שנחשון שבא מזרעו יהא לו כח הגבורה שירד לים תחלה, ואם כן מה שנחשון קפץ לים תחלה, זה סימן על יהודה שהיתה לו גבורה עילאה, שיכל לקדש שם שמים בפרהסיא, ולכן נקרא שמו על שמו של הקדוש ברוך הוא.
וכן בכל דבר שעושה תחלה לפני כולם בדבר שיש חולשה ורפיון, ועל ידי זה מזרז ומחזק את כולם במצוה זו, נחשב קידוש שם שמים בפרהסיא.
כגון: בלמוד תורה מתחיל את הסדר ראשון, או גורם אוירה טובה בלמוד, שעל ידי זה גורם גם לאחרים להזדרז בלימוד וללמוד כראוי, או שפותח בית מדרש ומזכה אחרים

ללמד, כמו שפתח יהודה בית תלמוד במצרים, או שיוזם שעור קבוע, או שמחזק את כולם בסדר מוסר, או שמציע חזוק בלמוד ובזכותו מתחזקים אחרים זה קידוש שם שמים בפרהסיא, וכן הדין במציע ללמד או לומר הלכות אחר התפילה, או שעושה זאת בעצמו. בתפילה - בא מהראשונים לתפילה, או מתפלל בקול ומעורר את כולם, או מעיר אחרים [בישיבה וכדומה] כדי להתפלל, מתקן תקנה בתפילה, כגון: להאריך זמן אמירת הזמירות, ללמד [אפלו מעט] מוסר לפני התפילה, וכיוצא בזה תקנה, כדי לחזק את הכונה בתפילה. בצדקה - תורם לפני כולם, ובפרט סכום הגון, שעל ידי זה מחזק את כולם לתרם בעין יפה.

בגמילות חסדים - מציע את עצמו תחלה לכל דבר של חסד, שעל ידי זה מתחזקים גם אחרים לעשות זאת, או כיוצא בזה.

בשבת - הוא מזרז את האחרים להקדים ולהפסיק המלאכות ולקבל שבת מקודם, כגון: על ידי צפירה וכדומה.

בכל זה גם האחרים רוצים לעשות, אלא שהם מתבישים או מפחדים להיות ראשונים, ועל ידי שהוא מציע את עצמו, הוא מזרז את כולם, וכולם עושים בזכותו, וזה כמו נחשון בן עמינדב שקדש שם שמים בפרהסיא.

ג. קידוש שם שמים בצנעא.

אמנם לא רק במניעה מעבירה בפרהסיא מקיים מצות קידוש ה', אלא אפילו בצנעא לפני מישהו, אם נמנע מעבירה או עושה מצוה, ועל ידי זה מתחזק, או שמפרסמים זאת לפני אחרים שיתחזקו מזה, מקיים מצות קידוש ה'.

וכן מבואר במסכת סוטה דף י: דאמר רב חנין בר ביזנא אמר רבי שמעון חסידא: יוסף שקדש שם שמים בסתר, זכה והוסיפו לו אות אחת משמו של הקדוש ברוך הוא, דכתיב [תהלים פ"א ו'] "עדות ביהוסף שמו", יהודה שקדש שם שמים בפרהסיא זכה ונקרא כלו על שמו של הקדוש ברוך הוא. וכן כתוב שם בדף ו:, ופרש שם רש"י בסתר שנתיחד עם הערוה והעמיד על עצמו, וכבש את יצרו.

מבואר שגם בסתר שייך קידוש שם שמים, וכמו שחילול השם שייך גם בצנעא, כמו שמפרש במסכת אבות פרק ד' משנה ד', רבי יוחנן בן ברוקא אומר: כל המחלל שם שמים בסתר נפרעין ממנו בגלוי. ומדובר שעובר זאת לפני מישהו כגון: גנב או עריות, עיין שם בפירוש התוספות יום טוב.

ואף על גב שכתוב: "ונקדשתי בתוך בני ישראל", ובמסכת ברכות דרשו בתוך בני ישראל זה בתוך עשרה מישראל, ואם כן ומנין לגמרא שאפלו בצנעא שייך קידוש שם שמים,

ושמא כיוון שסופו להתגלות בפרהסיא, חשיב גם בתוך בני ישראל, וכמו שנתגלה לכולם על ידי התורה, וכיוון שעשה זאת בצנעא נקרא שקדש שם שמים בצנעא. וכן בכל אופן שמקדש שם שמים בצנעא, השם יתברך מזכה אותו שיתפרסם וחשיב שקיים מצות ''ונקדשתי בתוך בני ישראל'', מה שאין כן ביהודה שקדש שם שמים בפרהסיא ממש, ושכרו יותר גדול.

ועוד יש לומר דמצות ''ונקדשתי'' שייך גם בצנעא, ודוקא דבר שבקדושה לא שייך אלא בעשרה, שעל זה הגמרא דורשת ''בתוך בני ישראל'' גבי דבר שבקדושה, כגון: אמירת קדושה וכדומה, שזה שייך בעקר בצבור. אמנם בדבר שלא שייך בו אמירת קדושה בצבור, אלא קידוש שם שמים, שייך גם בצנעא. ועוד יש לבאר דבתוך בני ישראל הוי רק מעלה ופרט במצות ונקדשתי, שיש עדיפות לקדש שם שמים בפני בני ישראל, ובפרט דבר שבקדושה, אבל עקר מצות ''ונקדשתי'' שייך גם בצנעא.

וכן משמע מהרמב''ם בפרק ה' מהלכות יסודי התורה סוף הלכה י', שכתב: וכן כל הפורש מעבירה, או עשה מצוה, לא מפני דבר, אלא מפני הבורא יתברך, כמניעת יוסף הצדיק מאשת רבו, הרי זה מקדש את השם, הרי ששייך מקדש את השם גם ביחיד, וכבר מצאתי שהעיר כן המהר''ץ חיות בדף י':

ד. כוונה בעת שמקדש שם שמים.

המשנה ברורה בסימן קכ''ה סעיף קטן ד' כתב: וצריך לכוון ביותר בקדושה לקדש את השם יתברך, ובזכות זה ישרה עליו השם יתברך קדושה מלמעלה, ויכון לקיים הפסוק: ''ונקדשתי בתוך בני ישראל'', והאר''י ז''ל היה מזהיר מאד על זה.

ויש לומר שבכל פעם שמקיים מצות ''ונקדשתי בתוך בני ישראל'', בין באמירת יהא שמיה רבה בקדיש, ובין בכל קידוש שם שמים ברבים, יש לכוון לקיים הפסוק: ''ונקדשתי בתוך בני ישראל'', שמצוות צריכות כונה ובפרט במצוות דאורייתא, עיין בשלחן ערוך סימן ס' סעיף ג' ובפוסקים שם. ועין לעיל באות ג' דאפשר שגם בצנעא מקיים מצות ''ונקדשתי'', וצריך לכוון גם אז שמקיים מצוה זו.

ועל ידי שמקיים מצות ''ונקדשתי'' בשלמות ובכוונה, ישרה עליו השם יתברך קדושה מלמעלה, וכמו שכתב שם, שהרי בסוף הפסוק ''ונקדשתי'' כתוב אני ה' מקדשכם'', שעל ידי שמקימים מצות ''ונקדשתי'' ה' מקדשם, שהרי הוא קדוש וקדשו אותו, ולכן ה' ממשייך עליהם קדושה והם מתעלים.

פרק חמישי - כי מכבדי אכבד

א. תכלית יצירת האדם לקדש שמו יתברך ולכבדו.

בישעיה מ"ג ז' נאמר: "כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו", ובאר רבנו יונה בשערי תשובה שער שלישי אות קמ"ג: שכל היצורים נבראו לכבוד השם יתברך, וזה נדרש מכל אחד מעקר יצירתו לכבד את ה' ולקדשו.

וכן כתב האבן עזרא שם: "כל הנקרא בשמי" שהם עם ה', "ולכבודי" להיות כבוד לשמי, "בראתיו" זה העם וכו'. והינו שבכל מה שאנו עם ה' עושים רצונו יתברך, מתכבד ה' בנו, שזה מראה לעולם שיש למלכו של עולם עבדים שעושים רצונו, וזה כבוד לה' שיש לו הרבה עבדים העושים רצונו, שהוא אות על גדלותו.

והרד"ק פרש שם: שצריך האדם להתבונן ביצירת האדם שבראו יש מאין [בראתיו], ומתקון איבריו היאך נעשו בחכמה [יצרתיו], ובתקון מזונותיו וצרכי גופו מיום הולדו [עשיתיו], וזאת החכמה מביאה האדם להכיר בוראו ולשבחו ולהודות לשמו, וזהו כבוד האל. מבואר שעקר יצירת האדם כדי להתבונן ביצירתו, ועל ידי זה הוא מכיר את בוראו ומשבחו ומודה לשמו.

ולפי זה אדם שמשבח את השם יתברך בכל עת ובכל שעה, על ידי מאה ברכות או שבחים אחרים, הוא מכבד את השם יתברך ומקדשו, ובפרט שעושה זאת לפני אחרים שיש בזה קידוש שם שמים.

ב. "כי מכבדי אכבד ובזי יקלו".

בשמואל א' [פרק ב' ל']: נאמר לעלי: "כי מכבדי אכבד ובזי יקלו", ופרש רש"י את בני פנחס שכבד אותו בשטים. וכתב רבנו יונה באבות פרק רביעי משנה א': אף שכל בריותיו של הקדוש ברוך הוא לא נבראו אלא לכבודו, שנאמר [ישעיה מ"ג ז'] "ולכבודי בראתיו" והיו חייבין בכבודו, [עיין לעיל באות א'], ולא היה בדין להחזיק טובה להם, כי לא נבראו לדבר אחר, וזו היא מלאכתם ואין להם רשות לעשות אחרת, ואף על פי כן אמר: "כי מכבדי אכבד", וכל שכן כשמכבד את הבריות.

"ובזי יקלו" פרש רש"י מאליהם, משאסתלק מהם, והינו שמי שמכבד את השם ומקדש שמו ברבים, כמו פנחס, השם שורה עמו שהוא גורם להשראת שכינה, ואז הוא יכבד ויצליח, ועוד שהוא מתקדש בעצמו כדלעיל פרק ד' אות ד'. אבל "ובזי" אלה שמחללים את השם, גורמים לסלוק השכינה שממעטים במלכות השם בעולם, כדלהלן אות ג, ואז השם מסתלק מהם והם "יקלו" ויבוזו מאליהם. ולכן נסתלקו זרע עלי מן הכהנה הגדולה, ומתו אנשים בגיל שמונה עשרה, כמו שכתוב במסכת ראש השנה דף יח.

ולכן חוץ ממה שכתוב באבות שם: ''איזהו מכובד המכבד את הבריות'', שזוכה להיות מכבד בעיני הבריות, הוא יכול לזכות לכבוד נצחי והצלחה שהשם יתברך יכבדו בעצמו, על ידי שיכבד את השם יתברך שיקדש שמו ברבים, כמו בפנחס שזכה לגדולה לו ולזרעו.

ג. זירוז הגאולה על ידי קידוש השם.

ביחזקאל [פרק כ' ל''ט]. ''ואתם בית ישראל כה אמר ה' אלהים איש גלוליו לכו עבדו ואחר אם אינכם שומעים אלי ואת שם קדשי לא תחללו במתנותיכם ובגלוליכם'', מבואר שעוון חילול השם חמור מעבודה זרה, עיין בפירוש רש''י ורבנו יונה במסכת אבות פרק ד' משנה ד'.

וזו הסבה לחורבן ולגלות ולשממון, כמו שכתוב במסכת שבת דף לג.: שבעוון חילול השם חיה רעה רבה ובהמה כלה ובני אדם מתמעטין והדרכים משתוממין מאין עובר [רש''י]

וכן כתוב במסכת יומא דף ט.: מפני מה חרבה שילה? מפני שהיו בה שני דברים: גלוי עריות ובזיון קדשים, ומפרש שם שזה בעוון בני עלי, שכתוב [שמואל א', ב' ט''ו י''ז] ''וגם בטרם יקטירון את החלב ובא נער הכהן וגו' ואמר לו [לא] כי עתה תתן ואם לא ולקחתי בחזקה, ותהי חטאת הנערים גדולה מאד מאת פני ה''', והם חללו את השם, וכמו שמפרש שם בדף פ''ו. ועין לעיל פרק ג' אות ה'.

והטעם כמו שכתוב במסכת חגיגה דף טז.: אמר רבי יצחק: כל העובר עבירה בסתר כאילו דוחק רגלי השכינה, ופרש רש''י: אומר בלבו אין השכינה כאן, וכתיב ''והארץ הדום רגלי''. ומדבר שם בעוון חילול השם, וכמו שפרשה הגמרא שם שיכול לכוף את יצרו, ובכל זאת עובר עבירה בסתר, וזה סתירה למלכות השם גם בארץ, שהוא גורם להעדר מלכות השם, ולכן השכינה נדחקת משם.

וזה יסוד עשר גליות של השכינה, שעל ידי חילול השם השכינה גולה ומסתלקת, שהם דוחקים רגלי השכינה וממעטים את מלכות השם בעולם שכינתא בגלותא.

וכן בגמרא שם דף יג: מבואר: שמשחרב בית המקדש כביכול נתמעטה פמליא של מעלה ונתמעטו כנפי החיות, ומקובל בשם הגר''א שנתמעטו הכנפים האמצעיות, כנגד כבוד מלכותו שבמקרא ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד, שנתמעט כבוד מלכות השם משום חילול השם, ולכן אנו מתפללים: גלה כבוד מלכותך עלינו מהרה.

ונאמר בירושלמי: כל דור שלא נבנה בית המקדש בימיו כאלו נחרב. בימיו, ואם חילול השם הוא סיבת החרבן והגלות, כל מי שמחלל את השם, הוא גורם שלא יבנה בית

המקדש, וכאלו נחרב בימיו, ואיך מברך: "ברוך אתה ה' גואל ישראל", "בונה ירושלים", "מצמיח קרן ישועה", הרי הוא מחלל את השם וגורם לגלות ולחרבן ירושלים ובית המקדש.

ובחילול השם שעושה הוא נותץ אבן במקדש של מעלה ובירושלים של מעלה, וממילא לא שייך שיבנה ירושלים ובית המקדש של מטה, עיין במסכת תענית דף ה. שיש ירושלים של מעלה וירושלים של מטה, ולכן אמרו לטיטוס: קמח טחון טחנת שכבר החריבו ישראל את בית המקדש וירושלים של מעלה על ידי עוון חילול השם.

ולכן מי שמקדש שם שמים, הוא בונה אבן במקדש של מעלה ובירושלים של מעלה, ובזכותו יחיש הגאולה, שעל ידי זה הוא מחזיר את השכינה ומגלה כבוד מלכותו בעולם.

ובמסכת ברכות דף ג. דתניא רבי אליעזר אומר: שלש משמרות הוי הלילה, ועל כל משמר ומשמר יושב הקדוש ברוך הוא ושואג כארי, שנאמר "ה' ממרום ישאג וממעון קדשו יתן קולו שאוג ישאג על נוהו", הרי ג' שאגות אלו על מלכות שמים שנטלה בחרבן בית המקדש, ואינה נכרת בעולם, שהרי הארי מלך החיות, והקדוש ברוך הוא שואג כארי, ואומר: אוי לבנים שבעוונותיהם החרבתי את ביתי ושרפתי את היכלי והגליתים לבין אמות העולם. ויש לומר שזה משום עוונות של חילול השם, ולכן נראה שנטלה מלכותו מן העולם והחריב את בית המקדש.

ובגמרא שם בשעה שישראל נכנסין לבתי כנסיות ולבתי מדרשות, ועונין יהא שמיה הגדול מברך, הקדוש ברוך הוא מנענע ראשו ואומר: אשרי המלך שמקלסין אותו בביתו כך, מה לו לאב שהגלה את בניו, ואוי להם לבנים שגלו מעל שלחן אביהם.

ויש לפרש: אשרי המלך שמקלסין אותו בביתו כך, שעל ידי שעונין יהא שמיה הגדול מברך בתפילה, או אחר הלמוד בבתי מדרשות, כמו שכתב שם התוספות, מקדשים בזה שם שמים, ואשרי המלך שנכרת מלכותו בביתו, כמו בזמן בית המקדש. ומה שכתוב ומה לו לאב שהגלה את בניו, פרש המהרש"א שבזמן שבית המקדש קיים קראו להקדוש ברוך הוא מלך, אבל בזמן שגלו קראו אב ולא מלך, כביכול שאינו מלך שאין הכסא שלם אז, כמו שכתב התוספות שזהו פירוש: "אמן יהא שמיה רבא", והינו שאנו מתפללין שימלא שמו, כדכתיב: "כי יד על כס יה", שלא יהא שמו שלם וכסאו שלם עד שימחה זרעו של עמלק, ופירושו כך: "יהא שמיה" שם יה רבא, כלומר, שאנו מתפללין שיהא שמו גדול ושלם.

וכן מבואר בספר היכלות, הובא בפוסקים בסימן קכ"ה גבי אמירת קדושה, עיין בטור ובית יוסף ומגן אברהם סעיף קטן ב' ומשנה ברורה סעיף קטן ה': ברוכים אתם לה' שמים

ויורדי מרכבה, אם תאמרו ותגידו לבני מה שאני עושה בשעה שמקדישים ואומרים: "קדוש, קדוש, קדוש", ולמדו אותם שיהיו עיניהם נשואות למרום לבית תפלתם, ונושאים עצמם למעלה, כי אין לי הנאה בעולם כאותה שעה שעיניהם נשואות בעיני ועיני בעיניהם. באותה שעה אני אוחז בכסא כבודי בדמות יעקב ומחבקה ומנשקה, ומזכיר זכותם וממהר גאולתם.

מבואר שבזכות שמקדישים שמו של הקדוש ברוך הוא בקדושה, הקדוש ברוך הוא מזכיר זכותם וממהר גאולתם. וכן באמירת יהא שמיה רבא שמקדיש שמו של השם יתברך, והוא חשוב יותר מאמירת קדושה, כמו שמבואר במסכת ברכות דף כא: עיין לעיל פרק ג' אות א', שגורם להחיש הגאולה, וכדמוכח שם דף ג. וכדלעיל.

וכן בכל דבר שמקדש שם שמים ברבים יש לומר שממהר הגאולה, שהרי בכל דבר שגורם קידוש שם שמים, שם שמים מתאהב על ידו, והבריות אומרות עליו: פלוני שלמד תורה ראו כמה נאים דרכיו, כמה מתקנים מעשיו, עליו הכתוב אומר "ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר", כמו שכתוב במסכת יומא דף פו.

וכיוון שהשם יתברך מתפאר בו, שהוא עבד השם "עבדי אתה", ומקדש את השם, אם כן הוא מחיש את הגאולה. וכמו שכתוב בספר היכלות גבי קדושה, שהשם יתברך נהנה מהם וממהר גאולתם.

ד. במסירות נפש לקדש השם זוכים לנסים.

במסכת ברכות דף כ. כתוב: שדורות ראשונים אתרחיש להו ניסא, אף שלמדו פחות מדורות אחרונים, כיוון שמסרו נפשם על קדשת השם, כמעשה דרב אדא בר אהבה שקרע בגד פרוץ של אשה אחת, שסבר שהיא בת ישראל.

הרי שעל ידי מסירות נפש על קידוש השם, שמוחה במקום שיש חילול השם, זוכה שעושין נס לדורו בעבורו, וכל שכן שהשם ישמר אותו ויעשה לו נסים. ובזה אין הקדוש ברוך הוא מנכה לו מזכיותיו, כיוון שמוסר עצמו על קידוש השם, זה מורה שאין העולם הזה חשוב בעיניו כלום, וגם חיי העולם הזה אין בעיניו כלום כנגד מצותו יתברך, לכן בדין הוא שלא ינכו לו מזכיותיו בשביל טובה שעשה לו בנס בעולם הזה, וכמו שכתב בספר בן יהוידע שם.

ואף שאינו חיוב ובפרט בזמננו, עיין ברמ"א ביורה דעה סוף סימן של"ד ובט"ז סעיף קטן כ"ג, ובש"ך סימן קנ"ז סעיף קטן א', אבל יש בזה מצוה, אלא שאינו צריך להפסיד ממונו על זה, וכן אסור להסתכן על זה.

ולכן היכן ששייך למחות צריך למחות, כגון: חניות שמוכרים שם בגדים שאינם מספיק צנועים או פאות פרוצות, או שהמוכרות אינן צנועות במקום בני תורה, אסור לשתק, וצריך אף לאיים עליהם שיפרסמו אותם ולא יקנו מהם כלל. וכן בכל פרצה בגדרי הצניעות.

ועיין לעיל פרק שלישי אות ב', שבכל מקום שיש חילול השם אין חולקין כבוד לרב, וצריך למחות.

וכן חניות ובתי חרושת ותחנות דלק וכדומה העובדות בשבת, צריך לאיים עליהם שאם יעבדו בשבת לא יקנו מהם. וכן יפרסמו אותם בקרב כל הדתיים שלא יקנו מהם, שהרבה פעמים זה גורם שהם ימנעו מחלול שבת.

ובדור שלנו אנו צריכים להרבה נסים, ואנו מצפים לגאולה, ולכן צריך מסירות נפש לקדש את השם בכל פרצה שיש בדור, ובזכות זה נזכה לגאולה, וכימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות.

תם ונשלם שבח לאל בורא עולם.